

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IBAJ RI SAN MARCOS

Ri Juan Kasal Ja' cätzijon pa tak juyub ri cätz'inowic

¹ Je' u chaplexic wa' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesucristo ri u C'ojol ri Dios.

² Je wa' ri xtz'ibax can ojer chrij ri Cristo* rumal ri ka mam Isaías ri k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios, cubij:

¡Chiwilampe!

—xcha ri Dios chque ri winak. Xubij c'u che ru C'ojol:

Ri in quintak bi ri nu tako'n,

cänabej c'u na chawäch,

cuban na u banic ra be,

—xcha ri Dios che.

³ C'o jun ri co cäch'aw pa tak juyub

ri cätz'inowic, cubij: “Chibana u banic

ri nim be ri cäbin wi ri Kajaw,

chisuc'umaj, chibana c'u sibalaj jicom

che ru be,”

—cächa', —xcha ri ka mam Isaías. ⁴ Je wa' ri xpe ri tat Juan. Are c'u tajin cuban qui kasna' ri winak pa tak juyub ri cätz'inowic. Cutzijoj c'u chque chi rajwaxic cäquiq'uex canima', cäquiq'uex qui chomanic, te c'u ri' cäban qui kasna' rech cäk'alajinic chi je' qui banom wa'. Xa je ri' cäsachtaj

* **1:2** Ri tzij “Cristo” o “Mesías” quel cubij “cha'tal rumal ri Dios”.

tak ri qui mac. ⁵ Xepe c'u conojel ri winak aj Jerusalén, xukuje' ri e c'o pa tak ri niq'uij tinimit chic re Judea, xeopan ruc' ri tat Juan chutatabexic ri cubij. Aretak cäquik'alajisaj ri qui mac, cäban c'u qui kasna' rumal ri tat Juan pa ri nima' Jordán.

⁶ Are c'u ri tat Juan cucoj atz'iak ri banom ruc' ri rismal jun awaj camello† u bi', tz'um ru pas. Xa sac' xukuje' u wa'l che' cutijo. ⁷ Cätzijon c'u ri tat Juan, cubij chque ri winak: Cäpe chi na Jun ri kas nim u k'ij, nim c'u na u banic chnuwäch in. Man takal tä chwe in quinpachi'c quinquir ru c'amal u xajäb, —cächa'. ⁸ Kas tzij ri in nu banom kasna' alak ruc' joron, ri Are' c'ut cuban na kasna' alak ruc' ri Lok'alaj Espíritu rech ri Dios, —xcha chque ri winak.

Cäban u kasna' ri Jesús

⁹ Pa tak ri k'ij ri' xpe ri Jesús pa ri tinimit Nazaret re Galilea, xopan ruc' ri tat Juan. Xban u kasna' rumal ri tat Juan pa ri nima' Jordán. ¹⁰ Te c'u ri aretak tajin quel lok ri Jesús pa ri ja', chanim xril ri caj tajin cäjakjobic, xukuje' xril ri Lok'alaj Espíritu tajin cäkaj lok puwi', je' ru banic jun palomäx. ¹¹ Te c'u ri' xch'aw lok jun chicaj, xubij: At ri' ri lok'alaj nu C'ojol. Cäquicot c'u ri wanima' awumal, —xcha ri'.

Cätakchi'x ri Jesús che mac

¹² Te c'u ri' ri Lok'alaj Espíritu xuc'am bi ri Jesús pa tak juyub ri cätz'inowic. ¹³ Xc'oji c'u chila' caw-inak k'ij chquixol ri awaj aj pa tak juyub. Cätakchi'x

† **1:6** Ri camello are jun awaj ri cuya' cäquiejen jun chrij, más c'ut cäcoj che tak eka'n. Nim na ri' chuwäch jun quiej.

ri Jesús che mac rumal ri Satanás. Xepe c'u ri ángeles chupatänixic.

Pa Galilea ri Jesús cuchaplej tzijonem

¹⁴ Mäja' naj cojom ri tat Juan pa che' aretak ri Jesús xopan pa Galilea. Cutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru takanic ri Dios pa qui wi' ri winak. ¹⁵ Xubij c'u ri Jesús chque: Xopan ri k'ij, xa jubik' chic man cuchaplej ru takanic ri Dios. Q'uexa anima' alak, q'uexa ba' alak ri chomanic alak, cojon c'u alak che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, —xcha chque ri winak.

Ri Jesús queusiq'uij quiejeb chapal tak cär

¹⁶ Oc'owem cuban ri Jesús chuchi' ri mar re Galilea, xril ri tat Simón rachi'l ri tat Andrés ru chak'. Tajin cäquiq'uiäk bi jun c'at chapäbal tak cär pa ri mar rumal chi e chapal tak cär ri e are'. ¹⁷ Xubij c'u ri Jesús chque: Chixsa'j wuc'. Quinban c'u na chiwe chi quixoc che qui mulixic winak chuq'uexwäch ri cär, —xcha chque.

¹⁸ Chanim xequiya can ri qui c'at, xebe' ruc' ri Jesús.

¹⁹ Xbin chi c'u apan jubik' ri Jesús, xril ri tat Jacobo rachi'l ri tat Juan ru chak', e u c'ojol ri tat Zebedeo wa'. E c'o pa ri qui barco, quequic'ojoj c'u ri qui c'at. ²⁰ Xeusiq'uij ri Jesús. Ri e are' c'ut chanim xquiya can ri Zebedeo ri qui tat pa ri barco cuc' ri ajchaquib, xebe' c'u ruc' ri Jesús.

Jun achi ri c'o jun itzelalaj espíritu che

²¹ Xeopan c'u pa ri tinimit Capernaum. Are c'u pa ri k'ij re uxlanem xoc ri Jesús pa ri rachoch Dios, xuchap qui tijoxic ri winak chila'. ²² Ri winak

c'ut sibalaj cäquicajmaj ru tijonic ri Jesús rumal chi queutijoj je' jas jun achi ri c'o u takanic pa qui wi', man junam taj jas ri cäca'n ri tijonelab re ri Pixab. ²³ Xoc c'u bi pa ri rachoch Dios jun achi ri c'o jun itzelalaj espíritu che. Are chi' ri tajin cäch'aw ri Jesús, ri achi xurak u chi', ²⁴ xubij: ¡Aa! ¿Jas caj la chke uj, Jesús aj Nazaret? —cächa ri'. ¿A xa petinak la chusachic ka wäch? In wetam wäch la, chi lal ri' ri lok'alaj achi takom lok rumal ri Dios, —xcha che ri Jesús.

²⁵ Are c'u ri Jesús xuyajo, xubij che: ¡Chatz'apij u pa chi', chatel che we achi ri'! —xcha che.

²⁶ Ri itzelalaj espíritu xuban che ri achi chi xtzakic, xuyacya rib, co xurak u chi', xel bi che.

²⁷ Conojel c'ut xquicajmaj wa', xquichapla u tzi-jobexic quib, xquibij: ¿Jas wa'? ¡Jun c'ac' tijonic ne lo wa'! We achi ri' yo'm pu k'ab queutak ri itzelalaj tak espíritus, queniman c'u che, —xecha ri winak.

²⁸ Chanim c'ut ri tajin cäban rumal ri Jesús xel u tzijol wa' pa tak conojel ri tinimit ri e c'o pa Galilea, xukuje' pa tak ri tinimit ri nakaj e c'o wi che ri Galilea.

Ri Jesús cucunaj ru ji' chichu' ri tat Pedro

²⁹ Aretak ri Jesús xel bi pa ri rachoch Dios, xe' chanim cho rachoch ri tat Simón, ri tat Andrés, e rachi'l c'u ri tat Jacobo, ri tat Juan. ³⁰ Are c'u ru ji' chichu' ri tat Simón kajinak che jun nimalaj k'ak'. Chanim c'ut xquitziyoj wa' che ri Jesús. ³¹ Ri Jesús xkeb ruc' ri chichu', xuchap che ru k'ab, xuwalijisaj c'ut. Chanim xtäni ri k'ak' chrij ri chichu'. Xuchap c'u ri qui patänixic.

Ri Jesús queucunaj ri yawabib

³² Aretak xk'ekal chic, kajem cuban ri k'ij, xequic'am bi conojel ri yawabib cho ri Jesús, xukuje' conojel ri e c'o itzel tak espíritus chque. ³³ Conojel ri winak ri quebel pa ri tinimit Capernaum xquimulij quib chi' ri ja, rachoch ri tat Simón. ³⁴ Ri Jesús xeucunaj q'uia yawabib ri e c'o q'uia u wäch yabil chque, xukuje' xeresaj bi q'uia itzel tak espíritus chque ri winak. Man cuya tä c'u ri Jesús chque ri itzel tak espíritus chi quech'awic, rumal chi quetam u wäch.

Pa Galilea ri Jesús cutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru takanic ri Dios

³⁵ Sibalaj ak'ab c'ut xwalij ri Jesús, c'ä mäjok cäsakiric. Xel bic, xe' pa ri juyub ri cätz'inowic, xuban c'u orar chila'. ³⁶ Are c'u ri tat Simón, xukuje' ri e c'o ruc' xebe'c, xquitzucuj ri Jesús. ³⁷ Aretak xquiriko, xquibij che: Conojel ri winak quetzucun che la, —xecha che.

³⁸ Xubij c'u ri Jesús chque: Jo' pa ri jule' tak tinimit chic ri e c'o chkanakaj, rech chila' xukuje' quintzijon wi. Che c'u wa' in elinak wi lok, —xcha chque.

³⁹ Ri Jesús cusolij c'u tak ri tinimit pa ronojel Galilea. Pa tak ri rachoch Dios ri cäquimulij wi quib ri winak, cutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru takanic ri Dios pa qui wi' ri winak, xukuje' queresaj bi itzel tak espíritus chque.

Ri Jesús cucunaj jun achi ri c'o itzel ch'a'c che

⁴⁰ Xopan c'u ruc' ri Jesús jun achi ri c'o itzel ch'a'c‡ che. Xuchap u bochi'xic ri Jesús, xxuqui'c,

‡ 1:40 Ri itzel ch'a'c are jun yabil ri sibalaj c'äx ri cusipaj rib.

xubij che: Tat, ri in wetam chi ri lal cäcowin la che nu cunaxic we caj la, —xcha che.

⁴¹ Xel c'u u c'ux ri Jesús che. Xuyuk ru k'ab, xuchap cok ri achi, xubij che: Cwaj, —cächa'. Chutzir ba' la, —xcha che.

⁴² Xuwi wa' xubij, chanim xel ri itzel ch'a'c che ri achi, xutziric. ⁴³ Ri Jesús sibalaj xupixbaj ri achi c'ä mäja' cutak bic, ⁴⁴ xubij bi che: ¡Tampe la! C'o jas mäbij la che jachin jun. Oj la, jec'utu ib la cho ri sacerdote. Ya la ri sipanic ri takom can rumal ri ka mam Moisés ojer chi cäyi'c aretak cäcunataj jun ri c'o itzel ch'a'c che. Are c'u k'alajisabal wa' chquiwäch ri winak, —xcha che.

⁴⁵ Xel c'u bi ri achi, sibalaj cutzizoj ri xban che. Xresaj c'u u tzijoxic wa', je c'u ri' chi ri Jesús man cäcowin tä chic coc chi sakil pa tak ri tinimit. Xane xak pa tak juyub ri cätz'inowic cäc'oji wi ri Are'. Quepe c'u ri winak pa ronojel tinimit, queopan ruc' ri Jesús.

2

Ri Jesús cucunaj jun achi ri cäminak u cuerpo

¹ Xopan jumul chic ri Jesús pa ri tinimit Capernaum. Xque' c'u quieb oxib k'ij, xtatajic chi c'o chi cho ja. ² Chanim c'ut xquimulij quib q'uia winak, je ri' chi man c'o tä chi jawije' quec'oji wi, pune ta ne xa chuchi' ri ja. Are c'u ri Jesús cutzizoj ru Lok' Pixab ri Dios chque. ³ Xeopan c'u quiejeb achijab ruc' ri Jesús, qui telem jun achi ri cäminak u cuerpo. ⁴ Man quecowin tä c'ut queboc chuwäch ri Jesús, qui mac ri sibalaj q'uia winak. Xquesaj c'u apan ru xo'til ri ja. Xquic'ot jun jul puwi' ri ja chusiq'uel ri

c'o wi ri Jesús, xquikasaj c'u bi ri alaj ch'at ri k'oyol wi ri cäminak u cuerpo. ⁵ Aretak ri Jesús xrilo chi sibalaj quecojon che, xubij che ri achi ri cäminak u cuerpo: Tat, ¡xesachtaj ri mac la! —xcha che.

⁶ E t'uyul c'u chila' jujun chque ri tijonelab re ri Pixab, tajin quechomanic, quetzijon c'u pa can-ima', ⁷ cäquibij: “¿Jas che je' cätzijon wa' we achi ri'? Cubij ri sibalaj äwas u bixic,” —quecha'. “¿Jachin ta lo ri cäcowin chusachic mac xane xak xuwi ri Dios?” —xecha ri'.

⁸ Chanim xuna' wa' ri Jesús pa ranima', ya retam chic jas ri tajin cäquichomaj, xubij c'u chque: ¿Jas che je' cächomaj alak wa' pa anima' alak? —cächa chque. ⁹ ¿Jachique ri man c'äx tä u bixic che ri achi, ri u bixic: “Ri mac la xesachtajic”, o ri u bixic: “Walij ba' la, c'ama la bi ri soc la, bin ba' la”? —cächa ri Jesús. ¹⁰ Rech ba' quetamaj alak chi ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak,* c'o nu takanic pa qui wi' ri winak cho ruwächulew, xukuje' rech quetamaj alak chi ya'tal chwe in chi quinsach ri qui mac, ¡tampe alak ri quinbij! —xcha chque.

Xubij c'u ri Jesús che ri achi ri cäminak u cuerpo: ¹¹ Quinbij che la, ¡walij ba' la! Oj la cho ja, c'ama la bi ri soc la, —xcha ri Jesús che ri achi.

¹² Chanim xwalij ri achi, xutelej bi ri alaj u ch'at. Xel bi chquiwäch conojel, je ri' chi conojel xquicajmaj ri xbantajic, xquinimarisaj u k'ij ri Dios, xquibij: ¡Man c'o tä jumul ri je' kilom wa'! —xecha'.

Ri Jesús cusiq'uij ri tat Leví rech que' ruc'

* **2:10** Ri Jesús xucoj we bi'aj ri' chbil rib chuc'utic chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ibax ojer pa ru Lok' Pixab ri Dios chi cäpetic.

13 Ri Jesús xe' chi jumul chuchi' ri mar, sibalaj e q'uia c'u ri winak ri xeopan ruc'. Are c'u ri Are' xeutijoj che ru Lok' Pixab ri Dios. 14 Oc'owem cuban ri Jesús jawije' ri cãtoj wi ri alcabal, xril c'u ri tat Leví, u c'ojol ri tat Alfeo, t'uyul chila'. Xubij c'u che: Sa'j la wuc', –xcha che.

Xwalij c'u ri tat Leví, xe' ruc' ri Jesús.

15 Pa jun k'ij c'ut t'uyul ri Jesús chi' ri mesa cho rachoch ri tat Leví e rachi'l ru tijoxelab. E q'uia c'u ri tok'il tak alcabal, xukuje' niq'uiaj ajmaquib e t'uyut'oj chi' ri mesa ruc' ri Jesús, cuc' ru tijoxelab. E q'uia c'u ri winak e tereninak lok. 16 Xepe c'u ri tata'ib fariseos,† xukuje' ri tijonelab re ri Pixab. Xquilo chi ri Jesús tajin cãwi' cuc' tok'il tak alcabal xukuje' niq'uiaj ajmaquib chic, xquita' c'u chque ru tijoxelab, xquibij: ¿Jas che cãwi' ri Jesús cuc' tok'il tak alcabal xukuje' niq'uiaj ajmaquib chic? –xecha chque.

17 Aretak xuta ri Jesús wa', xubij chque: Ri winak ri utz qui wäch, ri c'o qui chuk'ab, man rajwaxic tä cunal que, xane are rajwaxic wa' chque ri yawabib, –cãcha chque. Man in petinak tä che qui siq'uixic ri winak ri jicom canima' cho ri Dios, xane in petinak che qui siq'uixic ri ajmaquib ri mäja' cãquiq'uex canima', mäja' cãquiq'uex qui chomanic, –xcha ri Jesús chque.

E c'o winak ri cãquita' che ri Jesús chrij ri u banic ayunar

† 2:16 Ri tata'ib fariseos e are' winak wa' aj Israel ri sibalaj xquikatej u nimaxic ru Pixab ri Moisés. Xca'n c'u nimal, xquichomaj c'ut chi e utz na chquiwäch conojel ri winak. Q'uia qui nak'atisam wi quib ri man kas tä are ri cubij ru Tzij ri Dios.

18 Pa jun k'ij ri' tajin cäca'n ayunar ru tijoxelab ri Juan Kasal Ja' xukuje' ri qui tijoxelab ri tata'ib fariseos. E c'o c'u jujun winak xeopan ruc' ri Jesús, xquibij che: Ru tijoxelab ri tat Juan xukuje' ri qui tijoxelab ri tata'ib fariseos cäca'n ayunar. ¿Jas c'u che man cäca'n tä ayunar ri tijoxelab la? —xecha che.

19 Xch'aw c'u ri Jesús, xubij chque: ¿A cuya' ne lo cäca'n ayunar ri e c'o pa jun c'ulanem aretak ri achi ri te' xc'uli'c c'o can cuc'? Aretak c'o ri achi ri' cuc' man cuya' taj cäca'n ayunar, —cächa'. 20 Copan c'u na ri k'ij aretak quesax bi ri achi chquixol. Te c'u ri' cäca'n na ayunar pa ri k'ij ri', —xcha chque.

21 Xukuje' xubij ri Jesús: Man c'o tä jun winak ri cut'is jun pimalaj c'ojobal chrij jun k'el atz'iak. We ta je ri', ri c'ac' atz'iak cuc'ol rib, cäresaj bi jubik' che ri k'el atz'iak, cänimar c'u ru tek'tobic, —cächa'.

22 Man c'o tä jun ri cuya c'ac' vino pa tak k'el tak k'ebal re tz'um. We ta je ri', ri vino queut'ubij ri' ri tz'um, quetzeletaj c'u na can ri vino xukuje' tak ri tz'um. Rajwaxic c'ut chi ri c'ac' vino cäyi' pa tak c'ac' tak k'ebal re tz'um, —xcha ri Jesús.

Ri tijoxelab cäquich'up ri u jolom trico pa jun k'ij re uxlanem

23 Pa jun k'ij re uxlanem oc'owem re ri Jesús pa tak ri tico'n. Are chi' ri tajin quebin ru tijoxelab ruc', xquichaplej qui ch'upic ru jolom tak ri trico.

24 Ri tata'ib fariseos xquibij che ri Jesús: ¡Chilampe la! ¿Jas che ri tijoxelab la cäca'n chac ri äwas u banic pa tak ri k'ij re uxlanem? —xecha che.

25 Xubij c'u ri Jesús chque: ¿A man c'o tä jumul ri siq'uim alak ri xuban ri ka mam David ojer aretak ri c'o rajwaxic che, xuna' numic, xukuje' ri xca'n

ri e c'o ruc'? ²⁶ Xoc c'u bi ri ka mam David pa ri rachoch Dios aretak ri tat Abiatar are qui nimal sacerdotes, xutij c'u re ri wa ri yo'm cho ri Dios, xuya c'u que ri e c'o ruc' xukuje'. Äwas c'u u tijic wa' cumal xak jachinok, xane xak xuwi chque ri sacerdotes‡ ya'tal wi wa', –xcha chque.

²⁷ Xukuje' xubij ri Jesús chque: Ri k'ij re uxlanem xbantaj wa' ojer rech ri winak cäquirik utzil rumal, man xeban tä c'u ri winak rech cäca'n jun utzil che ri k'ij re uxlanem. ²⁸ Je c'u ri' ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, c'o nu takanic puwi' ri k'ij re uxlanem xukuje', –xcha ri Jesús chque ri tata'ib fariseos.

3

Ri Jesús cucunaj jun achi ri cäminak jun u k'ab

¹ Xoc chi jumul ri Jesús pa ri rachoch Dios, c'o c'u jun achi chila' ri cäminak jun u k'ab. ² Caluchi'x c'u ri Jesús cumal jujun tata'ib che rilic we cäruzirisaj ru k'ab ri achi pa ri k'ij re uxlanem rech cuya' cäquibij chi c'o u mac ri Jesús. ³ Xubij c'u ri Jesús che ri achi ri cäminak jun u k'ab: ¡Walij ba' la! ¡Tac'al la chkawäch! –xcha che.

⁴ Xubij c'u ri Jesús chque ri achijab ri tajin cäcaluchi'j: ¿Jachique ri man äwas tä u banic pa ri k'ij re uxlanem, ri u banic utzil o ri u banic etzelal? ¿A utz ru to'ic ru c'aslemal jun winak o ru cämisaxic wa'? –xcha chque.

Man xech'aw tä c'u ri tata'ib. ⁵ Xpe royowal ri Jesús chque ri achijab ri', queuca'yej conojel ri e

‡ **2:26** “Sacerdote aj Israel”: Chawila' ri San Lucas 1:8, xukuje' ri Diccionario, q'uisbal re we Nuevo Testamento.

c'o pa tak u xcut, cubisoj qui wäch rumal chi sibalaj abajarinak ri canima'. Xubij c'u che ri achi: ¡Yuku ri k'ab la! —xcha che.

Xuyuk c'ut, xutzir c'u ru k'ab. ⁶ Xebel c'u bi ri tata'ib fariseos, chanim xquirik quib cuc' ri rachi'l ri tat Herodes, xquitala' qui no'j chbil tak quib jas ri cäca'n chucämisaxic ri Jesús.

E c'o q'uia winak chuchi' ri mar

⁷ Are c'u ri Jesús xe' apan chquiwäch ri winak chuchi' ri mar, e rachi'l c'u ru tijoxelab. Sibalaj e q'uia ri winak aj Galilea ri xeteri bi chrij. ⁸ Xukuje' e q'uia ri winak aj Judea xepetic. E c'o ri aj Jerusalén, xukuje' ri quepe pa Idumea. Niq'uiaj quepe ch'äkäp che ri nima' Jordán, xukuje' pa tak ri tinimit Tiro, ri tinimit Sidón. Xa rumal chi xquita u tzijol ronojel ri tajin cuban ri Jesús, xeopan c'u ruc'. ⁹ Xubij c'u ri Jesús chque ru tijoxelab chi xak chc'ol jun barco ri cäc'o'ji wi ri Are', rech man cäpitz' tä cumal ri q'uijalaj winak. Je' xca'no. ¹⁰ Are ri Jesús xeucunaj q'uia winak, je ri' chi conojel ri yawabib cäquich'iquimij quib chrij ri Jesús rech cäquichap cok. ¹¹ Ri winak ri e c'o itzelalaj tak espíritus chque, aretak xquil ri Jesús, xetzak c'u chuwäch, xquirak qui chi', xquibij: ¡Lal ri' ri u C'ojol ri Dios! —xecha che.

¹² Ri Jesús sibalaj xeupixbaj ri itzelalaj tak espíritus chi mäquibij jachin ri Are'.

Quecha' ri cablajuj apóstoles rumal ri Jesús

¹³ Xpaki c'u ri Jesús puwi' jun juyub. Are c'u chila' ri xeusiq'uij wi jachin tak ri xraj xeucha'. Xeopan c'u ruc'. ¹⁴ Xeucoj c'u cablajuj achijab rech quec'o'ji ruc', rech queutak bi chutzijoxic ru Lok'

Pixab ri Dios. ¹⁵ Xukuje' xuya chque chi cäc'oji qui cuinem che qui cunaxic ri yawabib, xukuje' xuya takanic pa qui k'ab che quesaxic bi ri itzel tak espíritus chque ri winak. ¹⁶ E are c'u wa' ri cablajuj ri xeucha' ri Jesús: ri tat Simón ri cäbix Pedro che rumal ri Jesús, ¹⁷ ri tat Jacobo u c'ojol ri tat Zebedeo, xukuje' ri tat Juan ru chak' ri tat Jacobo. E are' wa' ri xcoj Boanerges che qui bi' rumal ri Jesús. Ri bi'aj ri' quel cubij chi e junam ruc' ri quiäkul ja. ¹⁸ Xeucha' xukuje' ri tat Andrés, ri tat Felipe, ri tat Bartolomé, ri tat Mateo, ri tat Tomás, ri tat Jacobo u c'ojol ri tat Alfeo, ri tat Tadeo, ri tat Simón ri cäbix “u nimal tinimit” che. ¹⁹ Ri tat Judas Iscariote, ri xjachow ri Jesús, xukuje' xcha'ic rumal.

Ri Jesús cutzijoj ri mac ri man cäsachtaj taj

²⁰ Te c'u ri' xe' ri Jesús cho ja. Jumul chic xquimulij quib q'uia winak, je ri' chi ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab man quecowin tä ne quewi'c. ²¹ Aretak ri rachalal ri Jesús xquito chi c'o chila', xebe' chuchapic. ¡Xquibij c'ut chi ch'ujarinak ri Are'!

²² Ri tijonelab re ri Pixab c'ut, ri e petinak pa Jerusalén, cäquibij chi c'o ri Beelzebú ruc' ri Jesús. (Ri Beelzebú are qui nimal ri itzel tak espíritus.) Cäquibij chi xa rumal wa' ri Jesús cäcowin che quesax bi ri itzel tak espíritus, —quecha ri'.

²³ Ri Jesús c'ut xeusiq'uij ri winak, xucoj jun c'utbal chquiwäch, xubij: ¿Jas ta c'u lo cuban ri Satanás che resaxic bi rib? —cächa chque. ²⁴ We jun k'atbal tzij u banom quieb, ri juch'ob k'atal tak tzij cuyac rib chrij ri juch'ob chic, cuq'uis na u wäch ri k'atbal tzij ri' chbil rib. ²⁵ Xukuje' we

jun achalaxic u banom quieb, ri juch'ob cuyac rib chrij ri juch'ob chic, cuq'uis c'u na u wäch ri achalaxic ri' chbil rib, —cächa'. ²⁶ We ta u banom quieb ri Satanás, cuyac c'u rib chrij chbil rib, man cäcowin tä ri' chujekbaxic rib, xane cuq'uis c'u na rib ri are', —cächa'.

²⁷ Man c'o tä jun cäcowinic coc pa ri rachoch jun achi ri sibalaj c'o u chuk'ab, querelak'aj bi ri jastak re, we ta mat nabe cuyut na ri achi ri c'o u chuk'ab, c'ä te c'u ri' cäcowinic querelak'aj bi ri c'o pa rachoch, —cächa ri Jesús chque.

²⁸ Kas tzij quinbij chech alak chi conojel ri mac ri cäca'n ri winak cuya' quesachtaj na wa', xukuje' apachique ta ne ri äwas u bixic chrij ri Dios, ri cäquibij ri winak, —cächa'. ²⁹ Apachin c'u ri cubij ri äwas u bixic chrij ri Lok'alaj Espíritu, man cäsachtaj tä u mac ri' pa tak ri k'ij ri quepe na, rumal chi u banom jun mac ri man cuya' taj cäsachtajic, —xcha chque.

³⁰ Ri Jesús xubij wa' rumal chi ri winak xquibij: C'o jun itzelalaj espíritu che ri Are', —xecha ri'.

Ru nan ri Jesús xukuje' tak ru chak' queopan ruc'

³¹ Xopan c'u ru nan ri Jesús ruc', xukuje' tak ru chak'. Ri e are' c'ut xa e tac'atoj apan chrij ri ja, xetakan c'u chusiq'uixic ri Jesús. ³² E q'uia c'u ri winak ri qui sutim rij ri Jesús, xquibij che ri Are': Ri nan la xukuje' tak ri chak' la xak e c'o apan cho ja, quetzucun che la, —xecha che.

³³ Xch'aw ri Jesús, xubij chque: ¿Jachin ri nu nan, jachin c'u tak ri kas nu chak'? —cächa'.

³⁴ Xeuca'yey ri e t'uyut'oj pa tak u xcut, xubij: Cheiwilampe ri nu nan, xukuje' tak ri nu chak'.

³⁵ Apachin ta ne ri cäbanow ru rayinic ri Dios, e are wa' ri kas wachalal, ri nu chak', ri wanab, ri nu nan, —xcha ri Jesús chque.

4

Ri Jesús cutzijoj ri c'utbal chrij ri ticol ija'

¹ Ri Jesús xuchaplej chi na jumul qui tijoxic ri winak chuchi' ri mar. Xquimulij c'u quib q'ualaj winak ruc', je ri' chi xoc bi pa jun barco puwi' ri mar, xt'uui c'u chupam. Conojel ri winak xecanaj can cho ri ulew chuchi' ri mar. ² Xeucoj c'u tak c'utbal che qui tijoxic ri winak chquij q'uia u wäch tak no'j, xubij chque: ³ ¡Tampe alak! —cächa'. Xel bi jun ticol ija' cho rachoch, xe'c, xubana u tico'n. ⁴ Aretak tajin cujopij ri ija', xkaj jubik' pa ri be. Xeopan c'u ri chicop, querapapic quekajic, xa xquitij bi ri ija'. ⁵ Xkaj chi jubik' xol tak ri abaj, ri man c'o tä wi q'uia ulew. Chanim c'ut xq'uiy ri jubik' ija' ri' rumal chi man pim tä ri ulew. ⁶ Aretak c'ut xel lok ri k'ij, xec'at ri alaj tak tico'n, xechaki'jic rumal chi c'ä mäja' nim qui xera'. ⁷ Xkaj chi c'u jubik' ri ija' pa tak ri k'ayes ri c'o qui q'uixol. Xq'uiy c'u ri k'ayes ri', xujik'isaj ri tico'n, je ri' chi man xwächin taj. ⁸ Are c'u ri niq'uiaj ija' chic xekaj pa utzalaj ulew. Xebel lok ri tux, xeq'uiyic, xewächinic. E c'o jujun tico'n xquiya juwinak lajuj qui wäch chupam ru jolom trico chquijujunal, e c'o jule' chic ri xquiya oxc'al qui wäch chupam ru jolom chquijujunal. Ri niq'uiaj tico'n chic xquiya jun ciento qui wäch chupam ru jolom chquijujunal, —xcha chque.

⁹ Te c'u ri' xubij chque ri winak: We c'o jun ri cujiquiba ranima' chutatabexic ri nu tzij, ¡chutatabej ba'! —xcha chque.

Ri Jesús cubij chque ru tijoxelab jas qui patän ri c'utbal ri cucojo

¹⁰ Aretak ri Jesús xak u tuquiel chic c'olic, xeopan jujun chque ri winak ruc', cachi'l ri cablajuj u tijoxelab. Xquita' c'u che jas quel cubij ri c'utbal ri xutzijoj chque. ¹¹ Xch'aw c'u ri Jesús, xubij: Ri ix, yo'm chiwe rumal ri Dios ri retamaxic ri man quetam tä ri niq'uiaj winak chic chrij ru takanic ri Dios pa qui wi' ri winak. Are cätzijox c'u wa' chque ri jule' winak chic xa cuc' tak c'utbal. ¹² Je ri', rumal chi pune jakal ri qui wak'äch, man quecowin tä chuch'obic ri cäquilo. Pune c'u cäquitatabej na ri kas tzij, man cäquich'ob tä ri' ri qui tatabem, rech man cäquitzelej tä quib ruc' ri Dios, man cäsachtaj tä qui mac, —xcha chque.

Ri Jesús cutzijoj chque ru tijoxelab jas quel cubij ri c'utbal chrij ri ticol ija'

¹³ Xubij chi c'u ri Jesús chque: ¿A mat lo quich'ob ri quel cubij wa' we c'utbal ri' ri xintzijoj chiwe? ¿Jas c'u quiwetamabej tak que conojel ri niq'uiaj tak c'utbal chic ri queintzijoj na chiwe? —cächa chque. ¹⁴ Ri ticol ija' are junam ruc' ri winak ri cutzijoj ru Lok' Pixab ri Dios. ¹⁵ Ri ija' ri xekaj pa ri be, e are c'u wa' jas ri winak ri cätic ru Tzij ri Dios pa canima', cäquita c'u ri Tzij, chanim c'ut cäpe ri Satanás, cäresaj ri Tzij ri xkaj pa canima'. ¹⁶ Junam xukuje' ri ija' ri xekaj xol tak ri abaj. E are wa' jas ri winak ri cäquita ru Tzij ri Dios ruc' quicotemal, je'l cäquito. ¹⁷ Man kas tä c'u c'o ri qui xera', xane

xak quieb oxib k'ij cäquich'ijo. Aretak cäquichaplej u rikic c'äx, craj queyok'ic rumal rech ru Tzij ri Dios, chanim quetzak canok. ¹⁸ Ri jule' ija' chic ri xkaj pa tak k'ayes ri c'o qui q'uixol, e are wa' jas ri winak ri cäquita ru Tzij ri Dios. ¹⁹ Te c'u ri' are quequiliij na ri jastak re we uwächulew ri', quesub rumal ri k'inomal, xukuje' cäquirayij q'uia u wäch jastak chic, que' c'u canima' cuc'. Rumal c'u wa' cäjik'isax ri Tzij pa canima', man cäwächin tä c'u ri'. ²⁰ Ri ija' ri xekaj pa utzalaj ulew, e are c'u wa' jas ri winak ri cäquita ru Tzij ri Dios, cäquic'amowaj, cäkaj wa' pa canima', cäquiya c'u q'uia qui wäch. Jujun cäquiya juwinak lajaj qui wäch chquijujunal, jule' chic cäquiya oxc'al qui wäch chquijujunal, ri niq'uiaj chic cäquiya jun ciento qui wäch chquijujunal, — xcha chque.

Man c'o tä jas ri c'u'talic ri mat cäk'alajin na

²¹ Xukuje' xubij ri Jesús chque: ¿A cätzij lo jun chäj pa ri ja, te c'u ri' cäyi' wa' chuxe' jun lak, o cäyi' chuxe' ri ch'at? Man je' tä ri', xane cäyi' wa' chicaj rech k'alaj ronojel, —cächa'. ²² Man c'o tä jas ri ch'uktal u wi' ri mat cäk'alajin na. Man c'o tä jas ri c'u'talic ri mat quel na chi sak, —cächa'. ²³ We c'o jun ri cujiquiba ranima' chutatabexic ri nu tzij, ¡chutatabej ba! —xcha chque.

²⁴ Xukuje' xubij ri Jesús chque: ¡Chitampe ri tajin quinbij chiwe! —cächa'. Jas ri pajbal ri quicoj ix, are je' ri pajbal ri coc na chiwe ix, xukuje' cäyi' na u wi' chiwe ix ri quitatabej ri nu tzij. ²⁵ Apachin c'u ri c'o c'o ruc', cäyi' chi na niq'uiaj che. Apachin c'u ri man c'o tä c'o ruc', quesax na che ri are' ri jubik' ri c'olic, —xcha chque.

Cätzijox ri c'utbal chrij ri ija' jas cubano cäq'uiyic

²⁶ Xubij chi c'u chque: Ru takanic ri Dios pa qui wi' ri winak, are jas jun achi ri cutic can ri ija' pa rulew. ²⁷ Cäwar chak'ab, cäwalij c'ut. Cäc'astaj chi pak'ij. Je ri' queoc'ow tak ri k'ij, ri ak'ab. Cätux c'u ri ija' ri c'o pa ulew, cäq'uiyic. Man retam tä c'u ri achi jas cubano ri ija' cäq'uiyic. ²⁸ Tzpa re wi ri ulew cubano chi queq'uiy ri tico'n, quewächinic. Nabe quel lok ru tux, cäq'uiy c'u wa'. Te c'u ri cäpe ru jolom ri trico. C'ä te ri' quechomakir ru jolom. ²⁹ Aretak e chomak chic, chanim cäcoj ri ixjos chquixe' rumal chi chaki'j chic, xopan ri k'ij rech ri k'atoj, —xcha chque.

Cätzijox ri c'utbal chrij ri ija' re mostaza

³⁰ Xubij chi ri Jesús: ¿Jas ruc' cäkajunamaj wi ru takanic ri Dios? ¿Jas u wäch c'utbal cäkacoj chuc'utic wa'? —cächa'. ³¹ Are je' jas ri ija' re ri tico'n ri cäbix “mostaza” che. Aretak cätiquic, xa i nitz' wa' chquiwäch conojel ri ija' ri e c'o cho ruwächulew. ³² Aretak ticom chic, quel lok, nim na que' chquiwäch conojel tak ri niq'uiyaj tico'n. Quenimakir tak ru k'ab, je ri' chi ri chicop ajuwocaj quecowinic cäca'n ri qui soc, quemu'jan chupam ri tico'n ri', —xcha ri Jesús chque.

Waral cätzijox wi ri qui patän ri c'utbal ri quecoj rumal ri Jesús

³³ Je wa' xuban ri Jesús che qui tijoxic ri winak. Xucoj q'uia tak c'utbal chquiwäch jas tak we ri' chutzijoxic ru Lok' Pixab ri Dios chque, xa jas ri quecowin chuch'obic. ³⁴ Xak xuwi cuc' tak c'utbal

xeutzijobej ri winak. Xuquir c'u ronojel wa' we ti-jonic ri' chquiwäch ru tijoxelab xak pa qui tuquiel wi.

Ri Jesús cubano chi cätäni ri quiäkik'

³⁵ Pa ri k'ij ri', aretak tajin coc ri ak'ab, xubij chque ru tijoxelab: Chujk'ax jela' ch'äkäp che ri mar, —xcha chque.

³⁶ Xequiya c'u can ri q'uia winak. Ri tijoxelab xquic'am bi ri Jesús pa ri barco. T'uyul c'u wi ri Are' chupam. Xcachi'laj c'u bi niq'uij tak barcos chic. ³⁷ Xpe c'u jun nimalaj quiäkik' ri sibalaj c'äx puwi' ri ja'. Are c'u ri nimak tak uwoja' tajin queboc pa ri barco, je ri' chi tajin cänoj ri barco che ri ja'. ³⁸ C'o c'u ri Jesús pa ri barco pa ri cu'lbal chrij. Tajin cäwaric, u yo'm ru jolom puwi' jun ch'äcataj. Xepe ru tijoxelab, xquic'asuj, xquibij che: ¡Kajtij! ¿A mat cäxey ib la chke chi cujcämic? —xecha che.

³⁹ Xc'astaj c'u ri Jesús, xuyaj ri quiäkik', xubij che ri mar: ¡Chattänalok! ¡Xak jun chatc'ol wi! —xcha che.

Xtäni c'u ri quiäkik', xlilob c'u ronojel ru wi' ri mar. ⁴⁰ Te c'u ri' xubij ri Jesús chque ri tijoxelab: ¿Jas che sibalaj quixej iwib? ¿A mat quixcojon che ri Dios? —xcha chque.

⁴¹ Xquicajmaj c'u ri xuban ri Jesús, ¡sibalaj xquixej quib! Cäquibila' c'u chbil tak quib, cäquibij: ¿Jachin c'u lo we achi ri' chi ri quiäkik', xukuje' ri ja' re ri mar queniman che? —xecha'.

5

C'o jun achi aj Gadara ri e c'o itzelalaj tak espíritus che

¹ Xeopan ch'äkäp che ri mar pa ri qui tinimit ri winak aj Gadara. ² Aretak elem cuban ri Jesús pa ri barco, chanim xrik rumal jun achi ri c'o jun itzelalaj espíritu che. Elinak lok ri achi pa ri campo santo chquixol ri mukubal. ³ Chila' c'ut, xol tak ri mukubal, cäjeki wi. Man c'o tä jachin jun ri cowininak chuyukbaxic, pune xquixim na cuc' ximibal re ch'ich'. ⁴ Q'uia mul ximom cuc' chapbal akanaj, xukuje' cuc' ximibal re ch'ich'. Xeut'okopij c'u ri ximibal re ch'ich', xeupaxij ri chapbal akanaj. Man c'o tä jun ri c'o u chuk'ab chujekbaxic ri achi ri'. ⁵ Chi chak'ab, chi pak'ij cäc'oji ri achi ri' xol tak ri mukubal xukuje' pa tak juyub, curak u chi', cusoc c'u rib cuc' tak abaj. ⁶ Aretak c'ut ri achi xril apan ri Jesús chinaj, xutic anim, xe' ruc', xxuqui chuwäch. ⁷ Xurak c'u u chi', co xch'awic, xubij: ¿Jas caj la chwe, Jesús, lal ri' ru C'ojol ri Nimalaj Dios aj Chicaj? Quinbochi'n che la cho ri Dios, chi mäban la c'äx chwe, —xcha che.

⁸ Xubij wa' rumal chi ri Jesús tajin cubij che: ¡Itzelalaj espíritu, chatel bi che ri achi! —cächa che.

⁹ Xuta' c'u ri Jesús che, xubij: ¿Jas ra bi'? —xcha che.

Xubij c'u che ri Jesús: Ri nu bi' are Q'uuiyal. Je wa' ri nu bi' rumal chi sibalaj uj q'uia, —xcha che.

¹⁰ Sibalaj xubochi'j ri Jesús chi mätakanic chi chebel bi pa ri tinimit ri'. ¹¹ E sibalaj q'uia c'u ri ak ri tajin queyuk'ux apan chila' pa ri juyub ri'. ¹² Ri itzelalaj tak espíritus tajin quebochi'n che ri Jesús, cäquibij: Chujtaka bi la cuc' ri ak rech cujoc bi chque, —quecha che.

¹³ Ri Jesús c'ut xuya chque chi je' cäca'no. Xebel c'u bi ri itzelalaj tak espíritus, xeboc bi chque ri

ak. Conojel ri ak, craj e c'o quieb mil, xquiq'uiäk bi quib chutza'm ri juyub, xekaj c'u pa ri mar, xejik'ic.

¹⁴ E are c'u ri ajoyuk' tak ak xeanimajic, xebe'c. Xquiya u tzijol wa' pa ri tinimit, xukuje' pa tak ri juyub. Xepe c'u ri winak che rilic jas ri' ri xbantajic. ¹⁵ Aretak xeopan ruc' ri Jesús, xquil ri achi ri nabe xec'oji na q'uia itzelalaj tak espíritus che. T'uuyul c'u ri achi chila', cojom chi ri ratz'iak, ulinak chi putzil. Xquixej c'u quib ri winak.

¹⁶ Ri winak ri xquilo jas ri xban che ri achi ri xec'oji ri itzelalaj tak espíritus che, xukuje' jas ri xquic'ulmaj tak ri ak, xquitzijoj c'u ronojel wa' chque ri winak ri xquimulij quib. ¹⁷ Xquibochi'j c'u ri Jesús chi quel bi chanim pa ri qui tinimit.

¹⁸ Oquem cuban ri Jesús pa ri barco, ri achi ri xec'oji ri itzelalaj tak espíritus che xubochi'j ri Jesús chi cuya che chi que' ruc'. ¹⁹ Man xuya tä c'u ri Jesús che, xane xubij che: Oj la cho achoch la cuc' ri achalaxic la, tzijoj la chque ri e are' ronojel ru banom ri Kajaw Dios che la, chi sibalaj xel u c'ux che la, xutok'obisaj wäch la, —xcha che.

²⁰ Xe' c'u ri achi, xutzijoj c'u pa tak ri tinimit re Decápolis ronojel ru banom ri Jesús che. Xquicaj-maj c'u wa' conojel ri winak.

Cäcunax jun ixok yawab, xukuje' cäc'astajisax ri u mia'l ri tat Jairo chquixol ri cäminakib

²¹ Aretak ri Jesús xk'ax chi jumul ch'äkäp che ri mar pa ri barco, sibalaj q'uia winak xquimulij quib ruc'. C'o c'u ri Are' chuchi' ri mar. ²² Xopan c'u jun achi ruc' ri Jesús. Are qui nimal ri winak re ri rachoch Dios ri tata' ri', Jairo u bi'. Aretak ri

tat Jairo xril ri Jesús, xxuqui chuwäch. ²³ Sibalaj xubochi'j ri Jesús, xubij che: ¡Ri alaj nu mia'l tajin cäcämíc! ¡Sa'j la wuc'! Ya la ri k'ab la puwi' rech cutziric, cäc'asi c'ut, —xcha che.

²⁴ Xe' c'u ri Jesús ruc'. E q'uia ri winak ri xukuje' xebe' ruc', cäquipitz' c'u ri Jesús. ²⁵ C'o c'u jun ixok ri xque' cablajuj junab xak quel u quiq'uel. ²⁶ Sibalaj u rikom c'äx pa qui k'ab q'uia tak cunanelab, u sachom c'u ronojel ri c'o ruc'. Man c'o tä c'u utzil u rikom, xane xa tajin cänimatajic. ²⁷ Aretak xuta u tzijol ri tajin cuban ri Jesús, xopan c'u ruc'. Xoc chquixol ri q'ualaj winak, xkeb chrij ri Jesús, xuchap cok ru k'u'. ²⁸ Cubij c'u pa ranima': “Xuwi ta ne we quinchap cok ru k'u', ¡quinutzir na!” —cächa ri ixok. ²⁹ Chanim c'ut, aretak xchaptaj ru k'u' ri Jesús rumal, xtäni ru quiq'uel ri quelic. Xuna' ri ixok pa ru cuerpo chi xcunataj che ri itzelalaj yabil ri u rikom. ³⁰ Ri Jesús c'ut xuna' chi xel jubik' ru chuk'ab chucunaxic ri ixok. Chanim xutzolk'omij rib chquixol ri q'ualaj winak, xca'y c'u chque, xubij: ¿Jachin ri xchapow ri watz'iak? —xcha'.

³¹ Xquibij c'u ru tijoxelab che: ¡Quil ya' la chi cäpitz' la cumal ri q'ualaj tak winak! ¿Jas che cäbij la: “¿Jachin ri xinchapowic?” —cächa la, —xecha che ri Jesús.

³² Cäca'ylob c'u ri Jesús che rilic jachin ri xbanow wa'. ³³ Are c'u ri ixok ri xchapowic, xuxej rib, xbirbitic, xe' ruc' ri Jesús, xxuqui c'u chuwäch. Cuch'obo chi xcunatajic rumal ri Are', xutzijoj c'u che ri Jesús ronojel ri kas tzij chrij ri c'ulmatajinak ruc'. ³⁴ Ri Jesús xubij che: Nan, xcunataj la rumal

chi xcojon la chwe. Oj ba' la, chuxlan anima' la, xutzir c'u can la che ri yabil la, —xcha che.

³⁵ Tajin cätzijon ri Jesús aretak xeopan jujun winak, e petinak pa rachoch ri qui nimal ri winak re ri rachoch Dios, xquibij che ri tat Jairo: ¡Xcäm ri mia'l la! Xak mäya la latz' che ri Ajtij, —xecha che ri tata'.

³⁶ Aretak ri Jesús xuta ri xbixic, man nim tä xril wi wa', xubij che ri qui nimal ri winak re ri rachoch Dios: Mäxej ib la, xane xak xuwi cojon la chwe, —xcha che.

³⁷ Man xraj tä c'u ri Jesús chi c'o jachin chic xe' ruc', xane xak xuwi ri tat Pedro, ri tat Jacobo, xukuje' ri tat Juan u chak' ri tat Jacobo. ³⁸ Aretak xeopan cho rachoch ri qui nimal ri winak re ri rachoch Dios, ri Jesús xrilo chi ri winak cäquituquij quib, xukuje' cäquiq'uis quib che ok'ej, sibalaj cäquirak qui chi'. ³⁹ Oquinak c'u bi ri Jesús pa ri ja, xubij chque: ¿Jas che sibalaj cäarak chi' alak, cäq'uis ib alak che ok'ej? Man cäminak tä ri ac'al, xane xa cäwaric, —xcha chque.

⁴⁰ Ri e are' xa xquitze'j u wäch ri Jesús. Ri Are' c'ut xeresaj bi conojel ri winak cho ja. Xeuc'am ru tat, ru nan ri ac'al, xukuje' tak ri rachi'l, xoc c'u bi jawije' tutz'ul wi ri ac'al. ⁴¹ Ri Jesús xuchap ri ali che ru k'ab, xubij che: ¡Talita, cumi! —xcha che. Ri tzij ri' quel cubij: ¡Alaj ali! Quinbij chawe, ¡chatwalijok! —cächa'.

⁴² Chanim xwalij ri ali, xbinic. Cablajuj chi c'u u junab. Sibalaj xquicajmaj wa' ri winak. ⁴³ Ri Jesús sibalaj xeupixbaj chi mäquitzijoj wa' chque niq'uiaj winak chic. Xubij chi chquiya che ri ali jas cutijo.

6

Jumul chic ri Jesús c'o pa ri tinimit Nazaret

¹ Xel bi ri Jesús chila', xtzelej c'u bi pa ru tinimit ri Are', xebe' c'u ru tijoxelab ruc'. ² Aretak xopan ri k'ij re uxlanem, ri Jesús xuchaplej qui tijoxic ri winak pa ri rachoch Dios. Xquicajmaj c'u wa' q'uia chque ri winak ri xeto'wic, xquibij: ¿Jawije' xretamaj wi ronojel wa' ri Are'? —quecha'. ¿Jas u wäch no'j wa' ri yo'm che? ¿Jas ta c'u lo cuban che qui banic ri nimalaj tak cajmabal ri tajin quebantaj rumal? —quecha'. ³ Are ba' wa' ri kolol che',* ri ral ri nan María, catz ri a Jacobo, ri a José, ri a Judas, xukuje' ri a Simón. E c'o c'u ri ranab ri Jesús kuc' waral xukuje', —xecha'. Tzel c'u xquita ru tzij.

⁴ Xubij c'u ri Jesús chque: Pa niq'uij tinimit chic nim quil wi ronojel k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios. Xak xuwi pa ru tinimit ri are', xukuje' chquixol ri rachalal, xukuje' cho rachoch, man nim tä quil wi wa', —xcha chque.

⁵ Man xcowin tä c'u ri Jesús chubanic jun nimalaj cajmabal chila', xane xak xuwi xuya ru k'ab pa qui wi' quieb oxib yawabib, xeucunaj. ⁶ Ri Are' xucajmaj wa' chi man c'o tä jubik' ri qui cojonc ri winak che. Xeusolij c'u tak ri alaj tak tinimit ri e c'o chunakaj ri Nazaret, xeutijoj ri winak chila'.

Ri Jesús queutak bi ri cablajuj u tijoxelab chutzijoxic ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

⁷ Ri Jesús xeusiq'uij ri cablajuj u tijoxelab ruc', xuchaplej qui takic bi chi cacabil. Xuya

* **6:3** Ri kolol che' xukuje' cäbix “ajanel” o “carpintero” che rumal ru chac.

takanic pa qui k'ab che quesaxic bi ri itzelalaj tak espíritus. ⁸ Xubij c'u chque chi c'o jas mäquic'am bic, mäquic'am bi qui chim, o qui wa, o puak pa ri c'olibal qui rajil, xane xak xuwi ri qui ch'imiy. ⁹ Xukuje' xubij chque chi chquicojo bi qui xajäb, mäquic'am c'u bi quieb qui camixa', xane xa jun cäquicoj bic. ¹⁰ Xubij xukuje' ri Jesús chque: Apachique ja ri quixoc wi, chila' chixcanaj wi canok c'ä quixel na bi pa ri tinimit ri', —cächa'. ¹¹ Apachique tinimit ri man quixc'ulax tä wi, ri man cäcaj taj cäquitatabej ri i tzij, aretak quixel bi chila', chitota' can ri ulew ri c'o che tak ri iwakan. Chibana wa' chuk'alajisaxic chquij ri winak re ri tinimit ri' chi man utz tä ri cäca'no, c'o qui mac. Kas tzij quinbij chiwe chi pa ri k'ij ri cäk'at na tzij pa qui wi' ri winak ri' rumal ri Dios, cätan na ri' ri cäban chuc'äjisaxic qui wäch ri winak re ri tinimit Sodoma, re ri tinimit Gomorra† chuwäch ri cäban chuc'äjisaxic qui wäch ri winak re ri tinimit ri', — xcha chque.

¹² Xebel c'u bi ri tijoxelab, xebe'c, xquitzijoj chi ri winak rajwaxic cäquiq'uex canima', cäquiq'uex c'u qui chomanic. ¹³ Xequesaj c'u q'uia itzel tak espíritus chque ri winak. Xukuje' xquicoj aceite chque q'uia yawabib, xequicunaj c'ut.

Cäcämisax ri Juan Kasal Ja'

¹⁴ Ri nim takanel Herodes xretamaj ri tajin cuban ri Jesús rumal chi conojel ri winak qui tom u tzijol ronojel wa'. Xubij c'u ri tat Herodes: Are ri Juan Kasal Ja' ri' ri xc'astaj lok chquixol

† **6:11** Ri quieb tzij “Sodoma” y “Gomorra” queriktaj pa ri Diccionario, q'uisbal re we Nuevo Testamento.

ri cäminakib, rumal c'u ri' c'o u cuinem ri are' chubanic q'uia u wäch cajmabal, —xcha'.

¹⁵ E c'o c'u niq'uiaj chic tajin cäquibij: Are ri tat Elías wa' ri ojer ka mam, —quecha'.

Niq'uiaj chic cäquibij: Are wa' jun chque ri ojer k'alajisal tak re ru Lok' Pixab ri Dios, —xecha ri'.

¹⁶ Aretak c'ut xuta wa' ri tat Herodes, xubij ri are': Are ri tat Juan wa' ri xinwesaj u jolom, xa c'astajinak lok chquixol ri cäminakib, —xcha'.

¹⁷ (Xa c'u rumal rech ri nan Herodías xcämisax ri Juan Kasal Ja'.) Tzare c'u ri tat Herodes xtakan chuchapic ri tat Juan rech cäyutic cäyi' pa che', xa rumal rech ri nan Herodías ri xc'uli ruc' ri tat Herodes, pune are rixokil ri tat Felipe ru chak' ri tat Herodes. ¹⁸ Xchap c'u ri tat Juan rumal chi ri are' xubij che ri tat Herodes: Man takal tä che la chi cäban ixokil la che ri rixokil ri chak' la, xane äwas ri cäban la, —xcha che.

¹⁹ Sibalaj xpe royowal ri nan Herodías che ri tat Juan rumal ronojel ri xubij. Sibalaj craj u cämisaxic. Man cäcowin tä c'ut rumal ri tat Herodes.

²⁰ Je ri', rumal chi ri tat Herodes nim cäril wi ri tat Juan, cuxej c'u rib chuwäch. Retam c'ut chi are jun utzalaj achi ri jicom ranima' cho ri Dios. Xa rumal ri' cuchajij ri tat Juan rech man c'o tä c'äx cäban che. Aretak c'ut ri tat Herodes cutatabej ru tzij, man curik taj jas cubano. Pune ta ne je ri', sibalaj xkaj chuwäch ri tat Herodes xutatabej ri xubij.

²¹ Xurik c'u ri nimak'ij re ri roc'owisaxic u junab ri tat Herodes. Ri are' xuban jun nimalaj wi'm chque ri winak ri nimak qui banic ri e c'o ruc', xukuje' chque ri qui nimakil ri soldados, cachi'l ri qui nimakil ri winak aj Galilea. ²² Tajin quewi' ri

rula' aretak ri ali ri ral ri nan Herodías xoc bi cuc', xuchap xojowem chquiwäch, cäxojowic, cäxojowic. Xkaj c'u ri ali chuwäch ri tat Herodes, xukuje' chquiwäch ri tajin quewi' ruc'. Xubij c'u ri nim takanel che ri ali: Chata' ba' chwe jas ri cawaj, quinya c'u na wa' chawe, —xcha che.

²³ Ri tat Herodes xuchi'j che ri ali ruc' juramento, xubij: Apachique ta ne ri cata' chwe quinya na chawe. Pune ta ne cata' chi quinya niq'uiaj chque tak ri tinimit ri quintakan wi, quinya na wa' chawe, —xcha che. ²⁴ Xel c'u bi ri ali, xuch'abej ru nan, xubij: ¿Jas ta ne ri quinta' che? —xcha che.

Xubij c'u ru nan: ¡Chata' chi cäyi' chawe ru jolom ri Juan Kasal Ja'! —xcha che.

²⁵ Aninak xoc chi bi ri ali ruc' ri nim takanel, xuta' che, xubij: ¡Cwaj chi cäya la chwe ru jolom ri Juan Kasal Ja' pa jun plato chanim ri'! —xcha che.

²⁶ Sibalaj xbison c'u ri tat Herodes. Ri are' man craj taj cuq'uex ri xuchi'j che ri ali, rumal chi xubij wa' ruc' juramento chquiwäch conojel ri rula'.

²⁷ Chanim ri nim takanel xutak bi jun chque ri soldados chuc'amic lok ru jolom ri Juan Kasal Ja'.

²⁸ Xel c'u bi ri soldado, xe'c, xresaj u jolom ri tat Juan ri c'o pa che'. Xuc'am lok pa jun plato, xuya che ri ali, ri ali c'ut xuya che ru nan.

²⁹ Aretak xquita wa' ru tijoxelab ri tat Juan, xebe' che rilic, xquic'am c'u bi ru cuerpo, xquiya pa jun mukubal.

Ri Jesús cuya qui wa job mil winak

³⁰ Xquimulij c'u quib ruc' ri Jesús ri cablajuj apóstoles‡ ri takom bi rumal, xquitzijoj che ri Are' ronojel ri xca'no, xukuje' ronojel ri xequitijoj wi ri winak. ³¹ Xubij c'u ri Jesús chque: Chixsa'j wuc' xa i tuquiel wi. Jo' jawije' ri man c'o tā wi winak, cujuxlan c'u jun rat chila', –xcha chque.

Je' xubij wa' rumal chi e q'uia winak ri tajin queopan cuc', xukuje' e c'o ri tajin quebel bic, je ri' chi ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab man quecowin taj quewi'c. ³² Xebe' qui tuquiel wi pa jun barco, xeopan chila' pa ri juyub ri cätz'inowic. ³³ E q'uia c'u ri winak ri e petinak pa tak conojel ri tinimit chila'. Xquilo aretak xe' ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab, xquich'ob c'u qui wäch. Xa je ri' ri winak chi cakan xebe' ri e are' jela' jawije' ri xebe' wi ri Jesús, ru tijoxelab. Xquicowij bic, xeopan c'u nabe chquiwäch. ³⁴ Aretak xel lok ri Jesús pa ri barco, xeril ri q'ualaj winak. Xel c'u u c'ux chque rumal chi je' ta ne e chij ri man c'o tā cajyuk'. Ri Jesús c'ut xuchaplej qui tijoxic. Q'uia c'ut ri xuc'ut chquiwäch. ³⁵ Kajem c'u cuban ri k'ij, ru tijoxelab xekeb ruc', xquibij che: We juyub ri' ri uj c'o wi sibalaj cätz'inowic, benak chi c'u ri k'ij. ³⁶ Chetaka la bi ri winak rech quebe' cho tak cachoch ri winak ri e sutininak chkij, xukuje' pa tak ri alaj tak tinimit ri nakaj e c'o wi, cäquilok' c'u na ri qui wa. Man c'o tā c'u ri cäquitijo, –xecha che.

³⁷ Xch'aw c'u ri Jesús, xubij chque: Chiya ix ri cäquitijo, –xcha chque.

Xquibij ru tijoxelab che: ¿Jas ta c'u cäka'no? ¿A cujcowin ta lo cuje'c quekalok' quieb cientos

‡ 6:30 Ri tzij “apóstol” quel cubij “takom”. E cablajuj u tako'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

quetzales caxlan wa che tzukubal que we winak ri'? —xecha che.

³⁸ Xuta' c'u ri Jesús, xubij chque: ¿Janipa' caxlan wa e c'o iwuc'? ¡Jiwilampe'! —xcha chque.

Aretak xquetamaj, xquibij: Xa job caxlan wa e c'olic, xukuje' quieb cär, —xecha che.

³⁹ Xtakan c'u ri Jesús chi quet'uui ri winak pa tak mulaj cho ri räxalaj uwosak. ⁴⁰ Xet'uui c'ut pa tak mulaj, pa tak ciento, pa niq'uij tak ciento. ⁴¹ Ri Jesús xauc'am c'u ri job caxlan wa xukuje' ri quieb cär, xca'y chicaj, xeutewchij. Te c'u ri xeupir ri caxlan wa, xeuya chque ru tijoxelab rech quequijach wa' chquiwäch ri winak. Xukuje' ri quieb cär xeujach chquiwäch conojel. ⁴² Xewi' c'u conojel, xenoj c'ut. ⁴³ Te ri' xequic'ol ri ch'äkatak tak caxlan wa, xukuje' ri ch'äkatak cär ri xecanaj canok. Xuban cablajuj chicäch wa chi ronojel. ⁴⁴ E job mil achijab c'ut ri e c'o chquixol ri winak ri xewi'c, ri xquitij que ri wa.

Ri Jesús cäbin puwi' ri ja'

⁴⁵ Te c'u ri' ri Jesús xubij chque ru tijoxelab chi utz we quebec pa ri barco rech quebe'c, quenabej apanok chuwäch ri Are' pa ri tinimit Betsaida ch'äkäp che ri mar. Are c'u ri Jesús xcanaj can cuc' ri q'ualaj winak che qui jachic bic. ⁴⁶ E jachtajinak chi c'u bi ri winak rumal ri Jesús, xe' ri Are' pa ri juyub chubanic orar. ⁴⁷ Are chi' ri tajin coc ri ak'ab, ri tijoxelab e c'o pa ri barco puwi' ri ja' pu niq'uijal ri mar. Are c'u ri Jesús u tuquiel c'o can chuchi' ri mar. ⁴⁸ Xrilo chi ru tijoxelab tajin cäquirik c'äx chubinisaxic ri barco rumal chi chquiwäch petinak wi ri quiäkik'. Xa jubik' craj

man cäsakiric aretak xopan ri Jesús cuc', tajin cäbin puwi' ri ja'. U chomam ri Jesús chi xa coc'ow chquiwäch. ⁴⁹ Aretak ri tijoxelab xquilo chi cäbin ri Jesús puwi' ri ja', xquichomaj c'ut chi are jun xibinel wa'. Xexibix c'u rumal, xquirak c'u qui chi'. ⁵⁰ Je ri', rumal chi conojel xquilo, sibalaj xquixej quib. Chanim ri Jesús xeuch'abej, xubij chque: In wa', ¡mixej iwib, chichajij iwanima! —xcha chque.

⁵¹ Xoc c'u bi ri Jesús pa ri barco cuc' ru tijoxelab, xtäni c'u ri quiäkik'. Sibalaj c'u xquicajmaj wa' ri tijoxelab. ⁵² Man oquinak tä c'u pa qui jolom jas quel cubij ri cajmabal ri xuban ri Jesús aretak xujach ri caxlan wa chque ri winak, xane xa abajarinak ri canima'.

Ri Jesús queucunaj ri yawabib pa Genesaret

⁵³ E k'axinak chi ch'äkäp che ri mar, xeopan chuchi' ri ulew pa Genesaret, xquixim c'u ri qui barco chila' chuchi' ri mar. ⁵⁴ Aretak xebel bi pa ri barco, ri winak chanim xquich'ob u wäch ri Jesús. ⁵⁵ Xebinlobic, xequisolij conojel tak ri tinimit chila'. Are c'u ri winak xquichaplej qui c'amic lok ri yawabib cho tak alaj tak ch'at jawije' chi' ri cäquito chi c'o wi ri Jesús. ⁵⁶ Apawije' chi' c'ut ri xopan wi ri Jesús, we pa tak alaj tak tinimit, we pa nimak tak tinimit, we c'u pa tak juyub, xeyi' ri yawabib pa tak ri be, xquibochi'j c'u ri Jesús chi xuwi ta ne cuya chque chi cäquichap cok u chi' ru k'u'. Conojel c'u ri xechapowic xeutzir canok.

7

Cäriktaj c'äx rumal ri e nak'atal wi ri winak

¹ Ri tata'ib fariseos xukuje' jujun chque ri tata'ib tijonelab re ri Pixab ri e petinak pa ri tinimit Jerusalén xquimulij quib chrij ri Jesús. ² Xequil c'ut chi jujun chque ru tijoxelab ri Jesús cäquitij ri qui wa, man cäca'n tä c'u que ri e nak'atal wi ri fariseos. Are wa' ri u ch'ajic ri rij ri qui k'ab, na'l cäca'n che. Tzel c'u xquil wa' ri fariseos, xeyok'on chque ru tijoxelab ri Jesús. ³ Je ri', rumal chi ri tata'ib fariseos, xukuje' conojel ri niq'uij winak aj Israel na'l cäquich'aj ri rij qui k'ab, te c'u ri' quewi'c. Xak are qui c'amom ri e nak'atal wi ri qui nan qui tat ojer. ⁴ Xukuje' aretak quetzelej lok pa ri c'ayibal, we man cäquich'aj tä quib, man quewi' taj. E c'o c'u q'uia ri e nak'atal wi ri cäca'n ri e are', je' jas ri qui ch'ajic ri vasos, ri t'uy, ri ch'ich' tak lak, xukuje' tak ri qui ch'at. (Xa rumal ri e nak'atal wi ri tata'ib fariseos, xquibij chi äwas ri' we man cäca'n tä que ri winak jas ri cäca'n ri e are'.) ⁵ Rumal wa' ri fariseos xukuje' ri tijonelab re ri Pixab xquita' che ri Jesús, xquibij che: ¿Jas che man cäca'n tä ri tijoxelab la jas ri e nak'atal wi ri ka nan ka tat ojer? —quecha'. Xane quewi'c, man na'l taj cäca'n chuch'ajic ri rij ri qui k'ab nabe, —xecha che.

⁶ Xch'aw c'u ri Jesús, xubij chque: Kas tzij ri xubij ri ka mam Isaías ri k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios ojer chij alak. Are la' chi xa quieb wäch alak, jas ri tz'ibtal rumal, ri cubij:

We winak ri' xak che qui chi'
 cäquinimarisaj nu k'ij, man kas
 cäquijiquiba' ri canima' chwij,
 —cächa ri Dios.

⁷ Xak lok' quek'ijilan chwe.

Cäquiya che tijonic xak xuwi

ri qui pixab ri winak,
 —cächa ri', —xcha ri ka mam Isaías. ⁸ Je ri', rumal
 chi ri alak yo'm can alak ru Lok' Pixab ri Dios.
 Chuq'uexwäch c'u wa', xa jiquibam anima' alak
 chquij ri e nak'atal wi ri winak, je' jas ri na'l qui
 ch'ajic ri t'uy, ri vasos, xukuje' q'uia u wäch ri e je'
 tak wa' ri nak'atal wi alak, —xcha chque.

⁹ Xukuje' xubij chque: Ri alak man nim tä chic
 quil wi alak ru takanic ri Dios. Man c'o tä chi u
 patän wa' chuwäch alak. Chuq'uexwäch wa' cäban
 alak xa jas ri nak'atal wi alak, —cächa chque. ¹⁰ U
 bim c'u can ri ka mam Moisés: “Nim cheawila
 wi ra nan a tat,” —cächa'. U bim xukuje': “Jachin
 c'u ri cuyok' ru nan u tat, tzrajwaxic cäcämisax
 na wa',” —cächa ri'. ¹¹ Ri alak c'ut cäbij alak: Xak
 xuwi rajwaxic chi cubij jun achi che ru nan u tat:
 “Are Corbán wa' ronojel ri quincowinic quincoj
 che to'ic alak,” —cächa chque. (Ri “Corbán” quel
 cubij: “Yo'm cho ri Dios”, —cächa'.) ¹² We je' cubij
 wa' ri achi ri', man cäya tä alak che chi c'o jas cuban
 che qui to'ic ru nan u tat. ¹³ Je ri' man nim tä chic
 quil wi alak ru Tzij ri Dios, man c'o tä chi u patän ru
 Lok' Pixab ri Dios chuwäch alak. Xak xuwi chquij
 tak ri nak'atal wi alak cäya wi alak tijonic. Xukuje'
 q'uia ri je' tak wa' cäban alak, —xcha ri Jesús chque
 ri tata'ib ri'.

¹⁴ Ri Jesús xeusiq'uij ri winak ruc' jumul chic,
 xubij c'u chque: Alak, onojel alak, tatabej alak
 ri nu tzij, ch'obo alak ri quinbij, —cächa chque.

¹⁵ Man c'o tä ri cutij ri winak ri cäcowinic cäretzelaj u
 wäch ru c'aslemal. Xane are ri quel lok pa ranima'
 ri winak, are wa' ri quetzelan u wäch ru c'aslemal.

¹⁶ We c'o jun ri cujiquba ranima' chutatabexic ri

nu tzij, ¡chutatabej ba! —xcha chque.

¹⁷ Oquinak chi ri Jesús pa ri ja, u yo'm c'u can ri winak, xepe ru tijoxelab, xquita' che ri Are' chrij ri c'utbal ri xutzijoj chque. ¹⁸ Xuta' c'u ri Jesús chque, xubij: ¿A xukuje' ne ri ix man quich'ob tä wa'? — cächa'. ¿A mat iwetam chi ronojel ri cutij ri winak, ri coc chupam, man cäcowin tä wa' che retzelaxic u wäch ru c'aslemal? ¹⁹ Are je ri', rumal chi man coc tä pa ranima', xane xak xuwi pa ri rixco'l, quel c'u canok aretak cuban ru chul, —xcha chque.

Xubij wa' chque chuc'utic chi man c'o tä jun u wäch wa ri äwas u tijic, ri quetzeletaj jun winak rumal. ²⁰ Xukuje' xubij: Ri quel lok pa canima' ri winak are wa' ri quetzelan u wäch ri qui c'aslemal. ²¹ Je ri', rumal chi pa canima' ri winak, quebel wi lok ri itzel tak qui chomanic, xukuje' ri etzelal ri cäca'n ri e are' ri e je' tak wa': ru banic ri nimalaj mac ruc' ri rixokil o ri rachajil jun chic, ru banic jas ri cäca'n ri tz'i' ri xak cäquirik quib, man c'o tä qui pixab, xukuje' ru banic ri cämisanic, ²² ri elak'anic, ru rayixic ri quech niq'uij winak chic, ri etzelal, ri subunic, ri sac'ajil chubanic ronojel u wäch etzelal, ri c'äx cuna' jun chrij jun winak chic ri utz u rikom, ru yaquic tzij chrij jun chic, ru banic nimal, xukuje' ri man cuya' tä jun chi coc tzij pu jolom, xane xa cuban re ri are'. ²³ Conojel wa' we etzelal ri' quebel lok pa canima' ri winak, quetzeletaj c'u ri qui c'aslemal cumal, —xcha chque.

Jun ixok ri man are tä aj Israel cäcojon che ri Jesús

²⁴ Xel bi ri Jesús chila', xe'c, xopan pa Feni-
cia chunakaj ri tinimit Tiro, xukuje' ri tinimit
Sidón. Xoc c'u bi pa jun ja. Man craj taj chi ri

winak cäquetamaj chi c'o chila', man cäcowin tä c'ut chuc'u'ic rib. ²⁵ Chanim c'ut xretamaj jun ixok chi ri Jesús c'o chila'. Ri ixok ri' c'o jun alaj ral ali ri c'o jun itzelalaj espíritu che. Xopan c'u ruc' ri Jesús, xxuqui chuwäch. ²⁶ Ri ixok ri' man are tä aj Israel, xane ilom u wäch pa Fenicia, ch'äkäp re ri Siria. Xubochi'j ri Jesús, xuta' tok'ob che chi cäresaj bi ri itzel espíritu che ri ral ali. ²⁷ Xubij c'u ri Jesús che: Cheyej na la rech nabe cäyi' ri qui wa ri ac'alab, chenoj c'u na ri e are'. Man utz tä ru chapic ri qui wa ri ac'alab, cäq'uiäk ta c'u chquiwäch ri alaj tak tz'i', –xcha che.

²⁸ Xch'aw c'u ri ixok, xubij che ri Jesús: ¡Je', Tat! Xukuje' ne ri alaj tak tz'i' ri queboc pa ja cäquitij ru xe'r tak ri qui wa ri ac'alab, –xcha che.

²⁹ Xubij c'u ri Jesús che ri ixok: Rumal we tzij ri' ri xbij la, cuya' que' la cho ja. Elinak chi c'u bi ri itzel espíritu che ri alaj ali ri al la, –xcha che.

³⁰ Xe' c'u ri ixok cho ja. Aretak xopanic xurika ri ral k'oyol pa ru ch'at, elinak chi c'u bi ri itzel espíritu che ri alaj ali.

Jun achi mem xukuje' so'r cäcunax rumal ri Jesús

³¹ Xel c'u bi ri Jesús chila' chunakaj ri tinimit Tiro, xoc'ow pa ri tinimit Sidón, xukuje' pa tak ri tinimit re Decápolis, xopan c'u chuchi' ri mar re Galilea. ³² Aretak c'o chila' xc'am lok jun so'r achi ri xukuje' mem ruc' ri Jesús. Ri xec'amow lok quebochi'nic, cäquita' tok'ob che ri Jesús chi cuya ru k'ab puwi' ri achi. ³³ Ri Jesús xuc'am c'u bi ri achi chquiwäch ri winak pu tuquiel wi. Xeunim ru wi' tak u k'ab pa tak ru xiquin ri achi, xukuje' xchubanic, xuchap cok ri rak'. ³⁴ Xca'y c'u ri Jesús

chicaj, xbik'bitic, xubij che ri achi: ¡Efata! –xcha'.
 Quel cubij wa': ¡Chjaktajok! –cächa'.

³⁵ Chanim c'ut xejaktaj ru xiquin ri achi, xukuje' xutzir ri rak'. Cäcowin chi c'ut cätzijonic. ³⁶ Ri Jesús c'ut queupixbaj ri winak chi c'o jun mäquibij wi. Pune sibalaj queupixbaj na, xa sibalaj cäquesaj na u tzijol wa'. ³⁷ Sibalaj c'u cäquicajmaj ri winak, cäquibij: ¡Sibalaj utz cuban ri Jesús che ronojell! Cubano chi cäquita chic ri so'rab, xukuje' cubano chi ri memab quech'awic, –xecha ri winak.

8

Quetzuk ri quiejeb mil winak rumal ri Jesús

¹ Pa tak ri k'ij ri', qui mulim quib sibalaj q'uia winak jumul chic, man c'o tä c'u ri cäquitijo. Ri Jesús xeusiq'uij ru tijoxelab, xubij chque: ² Quel nu c'ux chque ri winak rumal chi oxib k'ij chi wa' e c'o wuc', man c'o tä c'u jas cäquitijo. ³ We quintakan chque chi quebe' cho cachoch, mäja' c'u quewi'c, quetzak na pa tak ri be. Jujun c'u chque naj e petinak wi, –xcha chque.

⁴ Ru tijoxelab xech'awic, xquibij che: ¿Jawije' ta c'u lo cäcowin wi jun curik ri wa che qui tzukic wa' we winak ri' waral pa we juyub ri' ri cätz'inowic? –xecha che.

⁵ Xuta' c'u ri Jesús chque: ¿Janipa' caxlan wa e c'o iwuc'? –xcha'. Ri e are' xquibij: ¡Wukub! –xecha che.

⁶ Xtakan c'u ri Jesús chque ri q'uialaj tak winak chi quecu'bi pulew. Te c'u ri' xeuc'am ri wukub caxlan wa, xmaltioxinic, xeupiro. Xeuya chque ru tijoxelab rech quequijach wa' chquiwäch ri winak. Je c'u ri' xca'no. ⁷ Xukuje' e c'o quieb

oxib alaj tak cär. Ri Jesús xeutewchij ri alaj tak cär, xubij chque ru tijoxelab chi quequijach wa' xukuje' chquiwäch ri winak. ⁸ Xewi' c'u conojel ri winak, xenojic. Xequimulij c'u ri ch'äkatak tak caxlan wa ri xecanaj canok, ronojel c'u wa' xuban wukub chicäch wa. ⁹ Craj e c'o quiejeb mil winak ri xewi'c. Te c'u ri' xeutak bi ri Jesús cho cachoch. ¹⁰ Chanim c'ut xoc bi ri Jesús pa ri barco cuc' ru tijoxelab, xebe' pa Dalmanuta.

Ri tata'ib fariseos cäquita' jun cajmabal etal che ri Jesús

¹¹ Xeopan c'u ri tata'ib fariseos ruc' ri Jesús, xquichap tzij ruc'. Te ri' xquita' che chi cuc'ut chquiwäch jun cajmabal etal ri cäpe chicaj. Xquibij wa' che rech cäkaj ri Jesús pa qui k'ab.

¹² Sibalaj xbik'bit c'u ri Jesús, xubij: ¿Jas che cäquita' etal ri winak re we k'ij junab ri'? —cächa'. Kas tzij ri quinbij chech alak chi man cäyi' tä chi na jun etal chque, —xcha ri Jesús.

¹³ Xel bi ri Jesús chquiwäch. Xoc chi jumul pa ri barco, xe' c'u ch'äkäp che ri mar.

Ri Jesús cätzijon chrij ri qui ch'amil ri tata'ib fariseos

¹⁴ Xsach pa qui jolom ri tijoxelab u c'amic bi qui wa. Xak xuwi' jun caxlan wa c'o cuc' pa ri barco.

¹⁵ Ri Jesús xeupixbaj, xubij chque: ¡Chitampe'! ¡Chichajij iwib chuwäch ri qui ch'amil ri tata'ib fariseos, xukuje' chuwäch ru ch'amil ri Herodes! —xcha chque.

¹⁶ Xquitzijobela c'u quib ri tijoxelab, xquibij: Ri Are' cubij wa' rumal chi man c'o tä ka wa ka c'amom lok, —xecha'.

17 Aretak ri Jesús xretamaj jas ri tajin cäquibij, xubij chque: ¿Jas che quitzijobela iwib chi man c'o tä i wa? —cächa chque. ¿A xak are mäja' quich'obo, mäja' quiwetamaj? ¿A xa abajarinak na ri iwanima'? —cächa'. 18 Pune c'o i wak'äch rech quixca'yic, iman quixca'y taj! Pune c'o i xiquin rech quito, iman quitatabej taj! ¿A mat cäna'taj wa' chiwe ri xinbano? —cächa chque. 19 Aretak xinpir ri job caxlan wa, xinjach c'u wa' chquiwäch ri job mil winak, ¿janipa' chicäch nojinak chque ch'äkatak tak wa ri man xq'uis taj ri xEIC'olo? —xcha chque.

¡E cablajuj! —xecha ri e are'.

20 Aretak c'ut xinpir ri wukub caxlan wa, xinjach wa' chquiwäch ri quiejeb mil winak, ¿janipa' chicäch nojinak chque ch'äkatak tak wa ri man xq'uis taj ri xEIC'olo? —xcha chque.

¡E wukub chicäch! —xecha che.

21 Xubij c'u ri Jesús chque: ¿Jas lo wa' chi c'ä mäja' quich'obo? —xcha chque.

Ri Jesús cucunaj jun moy achi pa ri tinimit Betsaida

22 Te c'u ri' xopan ri Jesús pa ri tinimit Betsaida, e rachi'l c'u ru tijoxelab. Jujun winak xquic'am lok jun moy achi cho ri Jesús, xquibochi'j chi cuchap cok ri achi. 23 Ri Jesús xuchap ri moy che ru k'ab, xuyukej bic, xebel c'u bi pa ri tinimit. Xchuban c'u pa tak u wak'äch ri moy, xuya ru k'ab puwi' ri achi, xuchap cok ru wak'äch, te c'u ri' xuta' che: ¿A c'o ri quil la? —xcha che. 24 Are c'u ri moy xca'y ak'anok, xubij: Quinwil ri winak chi je' ta ne e che', quinwil c'ut chi quebinic, —xcha'.

²⁵ Ri Jesús xuya chi jumul ru k'ab puwi' ri achi, xuchap cok ru wak'äch. C'ä te ri' kas xca'yic. Xutzir can ru wak'äch, utz chic xcowin ri achi che rilic ronojel. ²⁶ Te c'u ri' ri Jesús xutak bi cho rachoch, xubij bi che: Utz na we man coc tä la pa ri tinimit, man c'o tä c'u ri cätzijoj la apan che jun chic jas ri nu banom che la, –xcha che.

Ri tat Pedro cuk'alajisaj chi ri Jesús are kas tzij ri Cristo

²⁷ Xe' c'u ri Jesús, e rachi'l ru tijoxelab, xeopan pa tak ri tinimit re Cesarea Filipino. Benam c'u que pa ri be, xuta' chque ru tijoxelab, xubij: ¿Jachin ri in ri cäquibij ri winak? –xcha chque.

²⁸ Xquibij c'u che: E c'o jujun winak cäquibij chi lal ri' ri Juan Kasal Ja', –quecha'. Xukuje' cäquibij jule' chic chi lal ri' ri ka mam Elías. E c'o chi niq'uiaj cäquibij chi lal jun chque ri ojer k'alajisal tak re ru Lok' Pixab ri Dios, –quecha', –xecha che.

²⁹ Te ri' xch'aw ri Jesús jumul chic, xuta' chque: E c'u ri ix, ¿jachin ri in ri quibij ix? –xcha chque.

Xch'aw c'u ri tat Pedro, xubij che: ¡Lal ri' ri Cristo! –xcha che.

³⁰ Xeupixbaj c'ut ri Jesús chi mäquitzijoj wa' che jachin jun.

Ri Jesús cutzijoj chi cäcäm na

³¹ Ri Jesús xuchaplej qui tijoxic ru tijoxelab, xubij chque: Rajwaxic chi ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, quinrik na sibalaj c'äx, quinx-utux na cumal ri qui nimakil ri winak, cumal ri qui nimakil sacerdotes, xukuje' cumal ri tijonelab re ri Pixab. Xukuje' rajwaxic chi quincämisax na, te ri' quinc'astaj chi c'u na churox k'ij chquixol

ri cäminakib, —xcha chque. ³² Utz u bixic wa' xuban ri Jesús rech cäquich'obo. Are c'u ri tat Pedro xuc'am bi ri Jesús u tuquiel wi, xuchaplej u yajic. ³³ Xutzolk'omij c'u rib ri Jesús, xeuca'yej ru tijoxelab, xuyaj ri tat Pedro, xubij che: ¡Chatel chnuwäch, Satanás! —cächa ri Jesús. ¡Man cach'ob tä c'u ru chomanic ri Dios, xane xak xuwi cach'ob ri qui chomanic winak! —xcha ri' chquiwäch.

³⁴ Ri Jesús xeusiq'uij ri q'uialaj winak junam cuc' ru tijoxelab, xubij c'u chque: We c'o jun craj cäpe wuc' in, rajwaxic chi muban xa jas ri craj ri are'. Rajwaxic chutelej ru cruz, chpet wuc' in, —cächa'. (Quel cubij wa' chi ri winak ri' man nim tä chic cäril wi ru c'aslemal, pune ta ne curik ri cämical rumal rech ri Jesús.) ³⁵ Apachin ta ne ri craj cuto' u wi' ru c'aslemal cho ruwächulew, cäcäm c'u na wa' we winak ri', cutzak na ronojel. Man curik tä na ri' ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic. Apachin ta ne ri cuya ru c'aslemal rumal wech in, xukuje' rumal rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, cuto' na u wi' ri kas u c'aslemal, —cächa'. ³⁶ ¿Jas ta c'u lo ri' ri cuch'ac jun winak we cärechbej ronojel ruwächulew, cutzak c'u na ri kas u c'aslemal? ³⁷ ¿Jas ta c'u lo ri cäcowin ri winak chuya'ic chuq'uexwäch ri kas u c'aslemal? —cächa chque. ³⁸ Apachin c'ut ri cäq'uix chwe in xukuje' che ri nu tzij chquiwäch ri itzelalaj tak winak rech we k'ij junab ri', ri man queniman tä chi che ri Dios, xane xa cäca'n jas ri cäcaj ri e are', in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, quinq'uix na xukuje' che ri winak ri' aretak quintzelej lok, quinpe c'u na ri' wachi'l ri lok'alaj tak ángeles, cänimarísax c'u na nu k'ij jas ru nimarísaxic u k'ij ri nu Tat, —xcha chque.

9

¹ Te c'u ri' xubij ri Jesús chque conojel: Kas tzij ri quinbij chiwe chi e c'o jujun chque ri e c'o waral chnuwäch ri man quecäm taj c'ä cäquil na chi ya petinak ri' ruc' nimalaj chuk'ab ru takanic ri Dios pa qui wi' ri winak, —xcha chque.

Cäq'uextaj ru ca'yebal ri Jesús

² Xque' wakib k'ij chic u bim can wa' ri Jesús, aretak xeuc'am bi xak xuwi ri tat Pedro, ri tat Jacobo, xukuje' ri tat Juan qui tuquiel wi, xepaki c'u puwi' jun nimalaj juyub. Xq'uextaj c'u ru ca'yebal ri Jesús chquiwäch. ³ Sibalaj xjuluw ri ratz'iak ri Jesús, sibalaj sakloloj je' jas ri sak tew, je ri' chi man c'o tä jun ch'ajal atz'iak cho ruwächulew ri je' cäcowin chusakarixaxic wa' cubano. ⁴ Tzcajmabal chic, xquic'ut quib quieb achijab ri tajin quetzijon ruc' ri Jesús, e are c'u ri ka mam Elías rachi'l ri ka mam Moisés. ⁵ Xch'aw ri tat Pedro, xubij c'u che ri Jesús: Kajtij, ¡sibalaj utz chi uj c'o waral! Ka'na oxib mo', * jun che la, jun che ri ka mam Moisés, xukuje' jun che ri ka mam Elías, —xcha che.

⁶ Je' xubij wa' rumal chi man curik taj jas cubij, ¡sibalaj c'u xquixej quib ri tijoxelab! ⁷ Te ri' xkaj jun sutz' chquij, xech'uktaj c'u rumal. Xch'aw c'u lok jun chupam ri sutz', xubij: ¡Are lok'alaj nu C'ojol wa'! Chitatabej ri cubij, —xcha'.

⁸ Chanim xeca'ylobic, man c'o tä chi c'u jachin ri xquilo, xane xak xuwi ri Jesús c'o cuc'.

⁹ Kajem que cho ri juyub, ri Jesús xeupixbaj chi c'o mäquitzijoj wi ri quilom, c'ä aretak cäc'astaj na

* **9:5** Man k'alaj tä wa' we are “mo” o are “cäbal”.

ri Are', ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, chquixol ri cäminakib. ¹⁰ Xeniman c'u che ri Jesús, man c'o tä xquibij che jun chic jas ri' ri xquic'ulmaj. Xa xquitzijobej quib chquixol chi jas ri' ri c'astajic chquixol ri cäminakib. ¹¹ Xquita' c'u che ri Jesús, xquibij che: ¿Jas che cäquibij ri tijonelab re ri Pixab chi rajwaxic cäpe na ri ka mam Elías nabe? —xecha che.

¹² Xch'aw ri Jesús, xubij chque: Tzij ri' chi cäpe ri ka mam Elías nabe, rech cuban na u banic ronojel. ¿Jas c'u cubij ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic chwij in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak? Tz'ibam chi sibalaj quinrik na c'äx, quetzelaç c'u na nu wäch, —cächa ri'. ¹³ Quinbij c'u chiwe chi ya ulinak ri tat Elías, xca'n c'u ronojel u wäch c'äx che ri are', xa jas ri xcaj xca'no, je' jas ri cubij chrij pa ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic, —xcha ri Jesús chque.

Ri Jesús cärutzirisaj jun ala ri c'o jun itzel espíritu che

¹⁴ Te c'u ri' aretak xetzelej lok, xeopan cuc' ri niq'uij tijoxelab chic, xequil q'uijalaj tak winak qui sutim quij ri tijoxelab, xukuje' e c'o jujun chque ri tijonelab re ri Pixab qui chapom tzij cuc'.

¹⁵ Aretak ri winak xquil ri Jesús, sibalaj xquicaj-maj u wäch, aninak xebe' chuch'abexic. ¹⁶ Xuta' ri Jesús chque ru tijoxelab, xubij: ¿Jas wa' ri tajin quichomala cuc'? —xcha chque.

¹⁷ Jun chque ri winak xch'awic, xubij che: Ajtij, xinc'am lok ri nu c'ojol chuwäch la, rumal chi c'o jun itzel espíritu che, ri u banom che chi man cäcowin taj cäch'awic. ¹⁸ Apawije' ta ne ri c'o wi aretak ri itzel espíritu cuchapo, cuq'uiäk pulew,

chila' cuyacya wi, cäpuluw c'u u pu chi', xukuje' cukuch'uch'ej u ware, cäche'r c'u u cuerpo. Xinta' tok'ob chque ri tijoxelab la rech cäquesaj bi ri itzel espíritu che, man xecowin tä c'ut, —xcha che.

¹⁹ Xch'aw chi ri Jesús, xubij: ¡Ay, winak, alak ri' rech we k'ij junab ri', man cäcojon tä alak! —cächa'. ¿A are lo caj alak chi xak are' quinc'oji uc' alak ronojel k'ij, chi quinchajij paciencia uc' alak? —cächa'. ¡C'ama ba' alak lok ri ala chnuwäch! —xcha chque.

²⁰ Xquic'am c'u lok ri ala ruc'. Aretak ri itzel espíritu xril ri Jesús, chanim xuyacya ri ala, xtzak c'u ri ala pulew, xuwolkotij rib, xpuluw u pu chi'.

²¹ Xuta' ri Jesús che ru tat ri ala, xubij: ¿Jampa' xuchap wa' we c'äx ri'? —xcha che.

Xubij ru tat: Tzpa ru ch'utinal, —xcha'. ²² Q'uia mul ri itzel espíritu cuq'uiäk ri ala pa ri k'ak', pa ri ja' chucämisaxic. We c'u c'o jas ri cäcowin la chubanic che, tok'obisaj la ka wäch, ¡chujto' la! —xcha che.

²³ Xubij c'u ri Jesús che: We cäcowin la cäcojon la chwe, ¡ronojel cuya' cäbanic rumal ri winak ri cäcojonc! —xcha ri Jesús che.

²⁴ Chanim ru tat ri ala co xch'awic, xubij: ¡Tat, quincojonic! ¡Chinto' ba' la rech quincojon na más! —xcha che.

²⁵ Aretak ri Jesús xrilo chi q'uia winak tajin cäquimulij quib chrij, xuyaj ri itzelalaj espíritu, xubij che: Itzelalaj espíritu ri caban mem, ri xukuje' caban so'r chque ri winak, catintako chi chatel che ri ala, ¡matoc chi jumul che! —xcha che.

²⁶ Xurak c'u u chi' ri itzelalaj espíritu, sibalaj xuyacya can ri ala, xel c'u bi che. Xcanaj can ri ala

je' ta ne cämínak, je ri' chi e q'ua ri xquibij: ¡Xcämíe! —xecha'. ²⁷ Ri Jesús c'ut xuchap ri ala che ru k'ab, xuyaco. Xtaq'ui c'u ak'an ri ala.

²⁸ Oquinak chi c'u ri Jesús pa jun ja, xepe ru tijoxelab, xquita' che ri Jesús pu tuquiel wi, xquibij: ¿Jas che ri uj man xujcowin tä che resaxic bi ri itzelalaj espíritu? —xecha che.

²⁹ Xubij c'u ri Jesús chque: Xak xuwi rumal ru banic orar xukuje' ri u banic ayunar quel bi jun itzelalaj espíritu ri je' u banic wa', —xcha ri Jesús chque ru tijoxelab.

Ri Jesús cutzijoj apan jumul chic chi cäcäm na

³⁰ Aretak xebel bi chila', xebe'c, xeo'ow c'u pa Galilea. Man craj tä c'u ri Jesús chi c'o jun cäretamaj chi c'olic. ³¹ Je ri', rumal chi ri Jesús tajin queutijoj ru tijoxelab, xubij chque: Ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, quinjach c'u na in pa qui k'ab ri winak, quinquicämisaj na ri e are', —cächa'. Pune in cämínak chic, quinc'astaj c'u na churox k'ij chquixol ri cämínakib, —xcha chque. ³² Ri e are' c'ut man xquich'ob tä ri tajin cubij chque, xquixej c'u quib chuta'ic che.

Ri tijoxelab cäquichomala' quib chrij jachin chque ri nim na u banic

³³ Xeopan c'u pa ri tinimit Capernaum. Aretak ri Jesús ya c'o chic pa ri ja, xuta' chque ru tijoxelab, xubij: ¿Jas ri' ri tajin quichomala iwib chrij aretak uj petinak pa ri be? —xcha chque.

³⁴ Man xech'aw tä c'ut rumal chi ri e are' tajin cäquichomala' quib pa ri be chrij jachin chque are ri nim na u banic. ³⁵ Xt'uyi c'u ri Jesús, xeusiq'uij ri cablajuj u tijoxelab, xubij chque: We c'o jun ri

craj coc che qui nimal ri winak, rajwaxic cubano chi man nim tä u banic chquixol, xane coc na che patänil que conojel, –xcha chque.

³⁶ Xuc'am c'u ri Jesús jun alaj ac'al, xutac'aba pa qui niq'uiajal ri tijoxelab. Xuk'aluj c'ut, xubij chque: ³⁷ Apachin ri cäc'amow we ac'al ri' rumal wech in, in ri' quinuc'amo. Apachin c'u ri quinuc'am in, man xak xuwi tä ri in quinuc'amo, xane xukuje' are cuc'am ri xintakow lok, –xcha chque ru tijoxelab.

Apachin ri man cujuc'ulelaj taj are jun kuc'

³⁸ Xubij c'u ri tat Juan che ri Jesús: Ajtij, kilom jun achi ri man jun tä kuc' ri tajin cucoj ri bi' la che quesaxic bi ri itzel tak espíritus. Ri uj xkak'il c'u canok rumal chi man jun tä kuc', –xcha che.

³⁹ Xubij c'u ri Jesús: Mik'ila chic, –cächa'. Rumal chi man c'o tä jun ri cucoj ri nu bi' chubanic jun nimalaj cajmabal, te c'u ri' chanim cubij tzij ri man utz taj chwij in. ⁴⁰ Apachin c'u ri man cujuc'ulelaj taj, are jun ri' kuc', –cächa'. ⁴¹ Apachin ri cuya jun vaso joron chiwe pa ri nu bi' rech quitijo xa rumal chi ix rech ri Cristo, kas curik na ri tojbal re, –xcha chque.

Cäquirik c'äx ri winak ri cäca'no chi jun winak chic curik ri be ri man utz taj

⁴² Apachin c'u ri cubano chi jun chque we ch'utik ri' ri quecojon chwe curik ri be ri man utz taj, are utz ri' we ta cäxim jun ca' re molino chukul ri winak ri', cäq'uiäk ta c'u bi pa ri mar. ⁴³ We ta ra k'ab cubano chi ri at carik ri be ri man utz taj, chak'ata apanok. Are utz na chawe we carik na ri kas a c'aslemal pune at cut, chuwäch ri c'o quieb a

k'ab cate' pa ri c'atic jawije' c'o wi ri k'ak' ri man cächuptaj taj. ⁴⁴ Chila' c'ut man quecäm tä wi na ri ixjut ri cäquitij ri qui tijol ri winak, man cächuptaj tä c'u ri k'ak'. ⁴⁵ We ta ri awakan cubano chi at carik ri be ri man utz taj, chak'ata apanok. Are utz na chawe we carik na ri kas a c'aslemal, pune xa jun awakan c'olic, chuwäch ri c'o quieb awakan catq'uiäk bi pa ri c'atic jawije' c'o wi ri k'ak' ri man cächuptaj taj. ⁴⁶ Chila' c'ut man quecäm tä wi na ri ixjut ri cäquitij ri qui tijol ri winak, man cächuptaj tä c'u ri k'ak'. ⁴⁷ We ta c'u ra wak'äch cubano chi ri at carik ri be ri man utz taj, chawesaj apanok. Are utz na chawe catoc chquixol ri winak ri cätakan ri Dios pa qui wi', pune xa jun a wak'äch c'olic, chuwäch ri c'o quieb a wak'äch, catq'uiäk bi pa ri c'atic jawije' c'o wi ri k'ak' ri man cächuptaj taj. ⁴⁸ Chila' c'ut man quecäm tä wi na ri ixjut ri cäquitij ri qui tijol ri winak, man cächuptaj tä c'u ri k'ak'.

⁴⁹ Conojel winak cäquirik na c'äx je' ta ne chi cäyi' k'ak' pa qui wi' junam jas ri cäyi' ri atz'am puwi' ronojel awaj ri cäcämisax chusipaxic cho ri Dios. ⁵⁰ Utz ri atz'am. We c'u man c'o tä chic u tzayil ri atz'am, ¿jas ta c'u lo quicoj chic chutzayixic? Chc'ol utzil pa iwanima' je' jas ri utzalaj atz'am, man quixch'ojin tä c'ut, –xcha ri Jesús chque.

10

Ri Jesús cuya tijonic chrij ri qui jachic quib juc'ulaj winak

¹ Xel c'u bi ri Jesús pa ri tinimit Capernaum, xe' pa Judea, xukuje' xe' ch'äkäp che ri nima' Jordán. Xquimulij c'u quib q'uia winak ruc' jumul chic. Ri Jesús jumul chic xeutijoj jas ri nak'atal wi ri Are'.

² Xeopan c'u jujun tata'ib fariseos ruc' ri Jesús, xquita' c'u che we takal che jun achi kujach bi ri rixokil. Xa xquibij wa' che ri Jesús rech cākaj ri Are' pa qui k'ab. ³ Xch'aw ri Jesús, xubij chque: ¿Jas pu ri xtak wi alak rumal ri ka mam Moisés? —xcha'.

⁴ Xquibij c'u ri tata'ib fariseos: Ri ka mam Moisés xuya' chke chi jun achi cuya' cutz'ibaj jun wuj ri cubij wi chi ri achi kujach bi ri rixokil, xa je ri' c'ut cājach bi ri ixok, —xecha che.

⁵ Xubij c'u ri Jesús chque: Xa rumal chi sibalaj abajarinak ri anima' alak, are rumal ri' xtz'ibax wa' we takanic ri' chech alak rumal ri ka mam Moisés, —cächa chque. ⁶ Tzpa ru chaplexic lok ronojel, aretak ri Dios xuchap u banic ruwächulew, “chi achi chi ixok xeuban ri Dios”. ⁷ “Rumal wa' jun achi cuya can ru nan u tat, cätuni c'u na ruc' ri rixokil. ⁸ Xa e jun na ri quieb ri',” —cächa ri'. Je c'u ri' man e quieb tä chic, xane xa e jun wa'. ⁹ Rumal c'u ri' jas ri xeutunuba ri Dios, mājach qui wäch wa' rumal ri winak, —xcha ri Jesús chque ri tata'ib fariseos.

¹⁰ Aretak e c'o chic pa ja, ri tijoxelab xquita' che ri Jesús chi cubij chi na jumul chic jas quel cubij ri' ri xtzijox rumal. ¹¹ Xubij c'u ri Jesús chque: Apachin ri kujach bi ri rixokil, cäc'uli chi c'u na ruc' jun ixok chic, ri achi ri' cuban ri nimalaj mac ri äwas u banic chrij ri nabe rixokil. ¹² We are ri ixok kujach bi ri rachajil, cäc'uli chi c'u na ruc' jun achi chic, ri ixok ri' cuban ri nimalaj mac ri äwas u banic chrij ri rachajil, —xcha ri Jesús chque ru tijoxelab.

Ri Jesús queutewchij ri ac'alab

¹³ Ri winak xequic'am lok ri ac'alab cho ri Jesús rech cuya ru k'ab pa qui wi'. Xeyaj c'u ri winak

cumal ri tijoxelab. ¹⁴ Aretak xril ri Jesús chi queya-jon ri tijoxelab, xpe royowal, xubij chque: Chiya chque ri ac'alab chi quepe wuc', meik'atej rumal chi ru takanic ri Dios pa qui wi' ri winak are quech ri e je' tak wa', —cächa'. ¹⁵ Kas tzij ri quinbij chiwe chi apachin ri man cuc'am tä ri' ru takanic ri Dios je' jas ri cuban jun alaj ac'al, man cäyi' tä c'u che chi cätakan ri Dios puwi', —xcha chque.

¹⁶ Ri Jesús xeuk'aluj ri ac'alab, xuya c'u ru k'ab pa qui wi', xeutewchij.

Copan jun k'inomalaj ala ruc' ri Jesús

¹⁷ Aretak ri Jesús xutakej chi ru be, chanim xpe jun ac'al achi ruc', xxuqui chuwäch, xuta' che, xubij: Utzalaj Ajtij, ¿jas quinban in rech quinrik ri c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic? —xcha che.

¹⁸ Xubij c'u ri Jesús che: ¿Jas che cabij utz chwe? ¡Man c'o tä jun kas utz, xane xak xuwi ri Dios! —cächa che. ¹⁹ Awetam c'u ri cätakan wi ru Lok' Pixab ri Dios: “Matcämisanic, maban ri nimalaj mac ri äwas u banic ruc' ri rixokil jun winak chic, maban ri elak', maban tzij chrij jun winak chic, maban subunic che jun winak chic che resaxic ri rech ri are', nim cheawil wi ra nan a tat,” —cächa ri', —xcha ri Jesús che.

²⁰ Xubij c'u ri achi che: Ajtij, ronojel wa' nu takem tzaretak in ac'al na, —xcha che.

²¹ Ri Jesús co xca'y che ri achi, sibalaj lok' xril wi, xubij che: C'o jun jasach chic ri c'ä mäja' cabano. Cheaq'uiyij conojel ri jastak awe, chaya ri rajil chque ri meba'ib. Cäc'oji c'u na ra k'inomal chila' chicaj. Jo', tasa'j wuc', chatelej c'u ra cruz, —xcha che. (Quel cubij wa' chi man nim tä chic cäril wi ru

c'aslemal, pune ta ne curik ri cämical rumal rech ri Jesús.)

²² Xq'uextaj c'u ru wäch ri achi, xc'äxc'ob ri ran-ima' rumal ri xubij ri Jesús che. Xbisonic xe'c, rumal chi q'uia u k'inomal c'olic.

²³ Xca'y ri Jesús pa tak u xcut, xubij chque ru tijoxelab: ¡Sibalaj c'äx cäquitij ri k'inomab queopan ruc' ri Dios rech cätakan pa qui wi'! —xcha chque.

²⁴ Ri tijoxelab xquicajmaj ri xubij chque, man xquirik tä chic jas xca'no. Xch'aw chi jumul ri Jesús, xubij chque: Kachalal, kas c'äx cäquitij ri winak ri cäcu'bi ri canima' chrij ri k'inomal, queopan ruc' ri Dios rech cätakan pa qui wi'. ²⁵ Are man c'äx tä ri roc'owisaxic jun quiej camello pa ru julil jun t'isombal bak chuwäch ri ropanic jun k'inom ruc' ri Dios rech cätakan puwi', —xcha chque.

²⁶ Sibalaj xquicajmaj wa' ri tijoxelab, xquibij c'u chbil tak quib: ¿Jachin ta c'u lo ri cäcowinic curik ru tobanic ri Dios? —xecha'.

²⁷ Ri Jesús tajin queuca'yey, xubij c'u chque: Man quecowin tä ri winak chubanic wa', cäcowin c'u na ri Dios che, rumal chi ri Dios cäcowin chubanic ronojel, —xcha chque.

²⁸ Ri tat Pedro xuch'abej ri Jesús, xubij: Tat, chilampe la chi ri uj ka yo'm can ri jastak ke, uj c'o uc' la, —xcha che.

²⁹ Xubij c'u ri Jesús: Kas tzij ri quinbij chiwe chi man c'o tä jun ri cuya can ri rachoch, ri rachalal, ru nan u tat, ri rixokil, ri ralc'ual, ri rulew rumal wech in, xukuje' rumal rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ³⁰ ri mat curik na cämíc pa tak we k'ij junab ri' jun ciento mul ri e je' tak wa', ri rachoch,

rachalal, ru nan, ralc'ual, rulew, pune ruc' c'äx ri cäbantaj che cumal ri winak. Xukuje' curik na ru c'aslemal ri man c'o tä u q'uisic pa tak ri k'ij ri junab ri quepe na, —cächa chque. ³¹ E q'uia chque ri winak ri nim queil wi cämïc, man nim tä chi na queil wi pa ri k'ij ri', xukuje' e c'o ri man nim tä queil wi cämïc, nim c'ut queil wi na, —xcha chque.

Ri Jesús cutzijoj jumul chic chi cäcäm na

³² E benak c'u pa ri be, pakalem cäca'n pa Jerusalén, nabejinak c'u ri Jesús chquiwäch ru tijoxelab. Ri e are' sibalaj xquicajmaj u wäch ri Jesús. Conojel ri e teren chrij sibalaj quixe'm quib. Ri Jesús xeusiq'uij jumul chic ri cablajuj u tijoxelab ruc' pa qui tuquiel wi, xuchaplej c'u u bixic chque ri cäban na che. ³³ Xubij c'u chque: Chiwilampe', benam ke, tajin cujpaki pa ri tinimit Jerusalén. Quinjach c'u na in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, pa qui k'ab ri qui nimakil ri sacerdotes, xukuje' pa qui k'ab ri tïjonelab re ri Pixab. Cäquik'at na tzij pa nu wi' chi quincämisax na, quinquijach c'u na pa qui k'ab ri niq'uij winak chic. ³⁴ Cäquetz'bej na nu wäch, xukuje' cäquichubaj na nu wäch. Quinquirapuj na, quinquicämisaj. Quinc'astaj chi c'u na churox k'ij, —xcha ri Jesús chque.

Ri tat Jacobo, ri tat Juan cäquita' jun tok'ob che ri Jesús

³⁵ Xekeb c'u ru c'ojol ri tat Zebedeo ruc' ri Jesús, e are' ri tat Jacobo, ri tat Juan, xquibij c'u che: Kajtij, cäkaj chi cäban la chke apachique u wäch tok'ob ri cäkata' che la, —xecha che.

³⁶ Xubij ri Jesús chque: ¿Jas c'u quiwaj chi quinban chiwe? —xcha chque.

³⁷ Xquibij c'u che: Aretak cänimarisax ri k'ij la, cätakan chi la pa qui wi' conojel, ya la chke chi cujt'uyi na uc' la, chi jun chke cäc'oji pa ri wiquiäk'ab la, ri jun chic pa ri moxk'ab la, —xecha che.

³⁸ Xubij c'u ri Jesús chque: ¡Man quich'ob taj jas u wäch tok'ob ri quita' chwe! —cächa chque. ¿A quixcowinic quich'ij na ri c'äx ri quinrik na in, quitij c'u na iwe ri c'o pa ri vaso ri quintij na we in? ¿A quixcowinic cäban i kasna' ix jas ri kasna' ri cäban na chwe in? —xcha chque.

³⁹ Xquibij c'u che: Cujcowinic, —xecha che.

Xubij c'u ri Jesús chque: Kas tzij quitij na iwe ri c'o pa ri vaso ri quintij na we in, xukuje' cäban na i kasna' jas ri kasna' ri cäban na chwe in, —cächa chque. ⁴⁰ Are c'u ri t'uyulem pa ri nu wiquiäk'ab, we ne pa ri nu moxk'ab, man cuya' taj quinya in chiwe. Are wa' quech ri e cha'tal rumal ri Dios chi quet'uyi pa tak ri t'uyulibal ri', —xcha chque.

⁴¹ Aretak ri lajuj tijoxelab chic xquita u bixic ronojel wa', xpe coyowal ri e are' chque ri tat Jacobo, ri tat Juan. ⁴² Xeusiq'uij c'u ri Jesús, xubij chque: Ri ix iwetam chi ri winak ri ya'tal chque chi quetakan pa qui wi' ri niq'uij winak chic, kas tzij e c'o ri' pa qui k'ab. Ri qui nimakil winak quetakan pa qui wi' xukuje', —cächa'. ⁴³ Man je' tä c'u wa' ri ix, xane apachin chiwe ri craj chi nim quil wi, rajwaxic chi coc na wa' che patänil iwe. ⁴⁴ Apachin chiwe ri craj coc che i nimal ix, nabe rajwaxic chi coc na che patänil que conojel, —cächa'. ⁴⁵ Are je ri', rumal chi ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri

Kas Winak, man in petinak taj rech quinpatänixic, xane rech quinpatänin chque niq'uiaj chic, xukuje' rech quinya ri nu c'aslemal che tojbal re ri qui tzokopixic q'uia winak, —xcha ri Jesús chque.

Ri Jesús cucunaj ri moy achi, Bartimeo u bi'

⁴⁶ Xeopan c'u pa ri tinimit Jericó. Elem chi c'u bic cuban ri Jesús pa Jericó, e rachi'l c'u ru tijoxelab xukuje' q'uijalaj tak winak chic. C'o c'u jun moy achi, Bartimeo u bi', t'uyul chi' ri be, are c'u jun molonel wa', u c'ojol ri tat Timeo. ⁴⁷ Aretak xuto chi tajin coc'ow ri Jesús aj Nazaret, co xch'awic, xubij: ¡Tat Jesús, ralc'ual can ri ka mam David, tok'obisaj la nu wäch! —xcha'.

⁴⁸ E q'uia ri winak ri xquiyajo, xquibij che chi chutz'apij u pu chi'. Ri are' c'ut xa man cuta taj, xane más co na xch'awic, xubij: ¡Ralc'ual can ri ka mam David,* tok'obisaj la nu wäch! —xcha'.

⁴⁹ Xtaq'ui c'u ri Jesús, xubij: Siq'uij ba' alak lok, —xcha chque.

Xquisiq'uij c'u lok ri moy, xquibij che: ¡Chachajij awanima! ¡Chatwalijok! Ri Jesús tajin catusiq'uij, —xecha che.

⁵⁰ Ri are' c'ut xurokij can ru k'u' jela', chanim xwalijic, xe'c, xopan ruc' ri Jesús. ⁵¹ Xch'aw c'u ri Jesús, xubij che: ¿Jas caj la chi quinban che la? —xcha che.

Xubij ri moy che: Ajtij, cwaj quince'y jumul chic, —xcha che.

⁵² Xubij ri Jesús che: Cuya' que' la. Ya xutzir la rumal chi xcojon la chwe, —xcha che.

* **10:48** Ri “Ralc'ual can ri ka mam David” quel cubij “To'l Ke”, junam jas ri tzij “Cristo” o “Mesías”.

Chanim c'ut xcowinic xca'yic, xteri bi chrij ri Jesús pa ri be.

11

Coc ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

¹ Aretak nakaj chic e c'o wi che ri tinimit Jerusalén, chquiwäch ri tinimit Betfagé ruc' ri tinimit Betania, tajin queoc'ow chuxe' ri Ujuyubal Olivos, ri Jesús xeutak bi quieb chque ru tijoxelab.

² Xubij chque: Jix pa ri alaj tinimit ri c'o apan chkawäch. Aretak quixopan chila' quirik na jun burro yukulic. Man c'o tä jun winak quiejeninak chrij, —cächa'. Chiquira', chic'ama lok, —cächa chque. ³ We c'o jun cubij chiwe: ¿Jas che quiban wa'? —cächa ne chiwe. Chibij che: Xa cajwataj che ri Kajaw Jesús, chanim c'ut cutzelej chi na lok che la, —quixcha che.

⁴ Xebe' c'u ri tijoxelab, xequirika c'u ri burro pa ri be, yukul cok chuchi' ri porta. Xquiquir c'ut.

⁵ Jujun chque ri a tac'atoj chila' xquibij chque: ¿Jas quibano quiquir ri burro? —xecha chque.

⁶ Ri tijoxelab xquibij chque jas ru bim bi ri Jesús. Xyi' c'u chque chi cäquic'am bic. ⁷ Xquic'am c'u bi ri burro, xquiya che ri Jesús. Xquiya ri qui k'u' chrij, xquiejen c'u ri Jesús. ⁸ E q'uia winak xquilic' ri qui k'u' pa ri be, xukuje' c'o jujun chic ri xequiya u xak tak che' ri xequich'upula pa tak ri juyub.

⁹ Ri winak ri e nabejinak chuwäch ri Jesús, xukuje' ri e teretoj chrij, co xech'awic, xquibij: ¡Chnimarisax u k'ij ri Dios! ¡Utz re ri petinak pa ru bi' ri Kajaw Dios! —quecha'. ¹⁰ ¡Tewchim ba' ri' ri takanic ri cäpe na pa ka wi'! Tzare wa' ri

takanic ri xchaplex nabe rumal ri ka mam David. ¡Chnimarisax u k'ij ri Dios! —xecha'.

¹¹ Xopan c'u ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén, xoc pa ri nimalaj rachoch Dios. U ca'ylobem chic ronojel, benak chi c'u ri k'ij, xel bic, xe' pa Betania, e rachi'l ri cablajuj u tijoxelab.

Ri Jesús cuyaj ri u che'al higos ri man c'o tä u wäch

¹² Chucab k'ij c'ut, aretak tajin quetzelej lok, e petinak pa ri tinimit Betania, xnum ri Jesús. ¹³ Xril c'u apan chinaj jun u che'al higos, räx c'u ru xak. Xe' ri Jesús che rilic we c'o u wäch curika'. Aretak xopan ruc' ri che', man c'o tä c'u u wäch xuriko, xane xak xuwi ru xak c'olic. Je ri', rumal chi mäja' ru k'ijol ri higos. ¹⁴ Xch'aw c'u ri Jesús, xubij che ri che': C'o jun mätirow chic ra wäch, —xcha che.

Xquita c'u wa' ru tijoxelab.

Ri Jesús cujosk'ij ri nimalaj rachoch Dios

¹⁵ Te c'u ri', aretak xeopan pa Jerusalén, xoc bi ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, xuchaplej quesaxic bi ri ajc'ayib, xukuje' ri quequiloc' tak jästak chupam ri nimalaj rachoch Dios. Xeutzak ri qui mesa ri q'uexal tak puak, xukuje' xeutzak ri qui tem ri ajc'ay tak palomäx. ¹⁶ Man xuya' tä c'u ri Jesús chi c'o jun coc'ow chupam ri nimalaj rachoch Dios ri ruc'am reka'n. ¹⁷ Xeutijoj c'u ri winak, xubij chque: Tz'ibam c'u wa' pa ru Lok' Pixab ri Dios, cubij: “Ri wachoch in, are jun ja ri cäban wi orar,” —cuchixic. “Je c'u u cojic wa' cumal conojel winak,” —cächa ri'. Xukuje' xubij ri Jesús: Ri alak c'ut, jun cachoch elak'omab banom alak che, —xcha chque.

18 Xquita c'u wa' ri qui nimakil sacerdotes xukuje' ri tijonelab re ri Pixab. Xa je ri' xquitzucuj jas cäca'n chucämisaxic. Je' xca'n wa' rumal chi xquixej quib cho ri Jesús, rumal chi conojel ri winak cäquicajmaj ru tijonic ri Are'. 19 Are chi' c'ut tajin coc ri ak'ab, xel bi ri Jesús pa ri tinimit.

Cäcäm ru che'al higos ri yajtajinak rumal ri Jesús

20 Ak'ab c'ut, chucab k'ij tajin queoc'ow pa ri be, xquilo chi ru che'al higos chaki'jarinak chic ronojel. 21 Xna'taj c'u wa' che ri tat Pedro, xubij che ri Jesús: Ajtij, ¡chilampe la! Ru che'al higos ri xyaj la, ya chaki'jarinak chic, —xcha che.

22 Xch'aw c'u ri Jesús, xubij chque ru tijoxelab: ¡Tzrajwaxic ba' quijiquiba iwanima' chrij ri Dios! —cächa chque. 23 Kas tzij ri quinbij chiwe chi apachin ri cubij che we nimalaj juyub ri': "Chawesaj awib chi', chaq'uiäka bi awib pa ri nimalaj ja'," —we cächa che. We ta cubij wa', man cäquieblan tä c'u u c'ux, xane cujiquiba u c'ux chi ri cubij cäbantaj na, kas cäbantaj c'u na wa'. 24 Rumal wa' quinbij chiwe chi aretak c'o quita' che ri Dios aretak quiban orar, chijiquiba iwanima' che ri Dios chi quic'amo, cäbantaj c'u na wa' chiwe, —cächa'. 25 Amak'el c'ut aretak quiban orar, we c'o jun c'äx pa iwanima' chrij jun winak chic, chisacha u mac, rech ri i Tat ri c'o chicaj cuya' cusach ri i mac ix xukuje'. 26 We c'u man quisach tä qui mac niq'uiaj chic, ri i Tat ri c'o chicaj man cusach tä ri i mac ix, —xcha chque.

C'o takanic pu k'ab ri Jesús

27 Xetzelej chi bic, xebe' pa ri tinimit Jerusalén. Ri Jesús tajin cubinibej u pam ri nimalaj rachoch

Dios, aretak ri qui nimakil sacerdotes, ri tijonelab re ri Pixab, xukuje' ri qui nimakil ri winak xeopan ruc'. ²⁸ Xquibij c'u che: ¿Jachin xtakow la chi cäban la ronojel wa' we ri'? ¿Jachin lo ri yo'winak che la chi je' cäban la wa'? —xecha che.

²⁹ Xubij ri Jesús chque: Ri in xukuje' c'o ri quinta' chech alak. We cäcowin alak chubixic chwe jas ri quinta', quinbij na chech alak jachin ri yo'winak chwe chi c'o takanic pa nu k'ab rech je' quinban wa', —cächa chque. ³⁰ Bij alak chwe jachin xtakow ri tat Juan chubanic ri kasna', we are ri Dios o are ri winak, —xcha chque.

³¹ Xquichapla u tzijobexic quib, xquibij: We cäkabij chi are ri Dios xtakowic, cubij na ri Jesús chke: “¿Jas c'u che man xicoj taj?” —cächa na. ³² ¿A cäkabij ta c'ut chi e are ri winak xetakowic? —quecha'.

Cäquixej c'u quib chquiwäch ri winak rumal chi elinak chi sak chquiwäch ri winak chi kas tzij ri tat Juan are k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios. ³³ Rumal wa' xquitzelej u wäch u tzij ri Jesús, xquibij che: ¡Man ketam taj! —xecha che.

Ri Jesús xch'awic, xubij chque: Je c'u ri' ri in man quinbij tä chech alak jachin ri yo'winak chwe chi ri in quinban ronojel wa' we ri', —xcha chque.

12

Waral cäkil wi ri c'utbal chquij ri ajchaquib ri man e utz taj

¹ Ri Jesús xuchaplej qui tzijobexic ri winak cuc' tak c'utbal, xubij c'u chque: C'o jun achi ri xuban jun ticbal uvas, xucoralij rij, te c'u ri' xuc'ot jun jul

ri cäpitz' wi ri uvas, xuban xukuje' jun tac'atikalaj ja ri cäcoj che chajibal re ronojel, xuya c'u can pa kajomal chque jujun tak ajchaquib, xe' naj pa jun tinimit chic, —cächa'.

²Xopan c'u ri k'ij ri cäban ri cosecha rech uvas, ri ajchak'el xutak bi jun patänil re cuc' ri ajchaquib chuc'amic re ru wächinic ri ticbal uvas. ³Are c'u ri ajchaquib xquichap ri patäninel, xquich'ayo, xquitak bic, man c'o tä xquiya bi che, —cächa'. ⁴Ri ajchak'el ri ticbal uvas xutak c'u bi jun patäninel chic cuc' ri ajchaquib. Ri e are' c'ut xca'n chi abaj ri patäninel ri', xquisoc chujolom, xa etzelal xca'n bi che. ⁵Xutak chi c'u bi jun patänil re, ri ajchaquib c'ut xquicämisaj wa', je ri' xukuje' xca'n chque ri jule' u tako'n chic. Jujun chque xequich'ayo. Jujun chic xequicämisaj.

⁶C'ä c'o na jun tako'n chic ruc' ri ajchak'el, are c'u ri u c'ojol, ri sibalaj lok' chuwäch. Chuq'uisbal ronojel xutak bi wa' cuc' ri ajchaquib, xubij c'ut: “Kas nim cäquil wi na ri nu c'ojol,” —xcha ri ajchak'el. ⁷Ri ajchaquib xquitzijobej quib, xquibij: “Are wa' ri quechben ronojel. ¡Jo', kacämisaj c'ut, rech cäk'ax ronojel wa' pa ka k'ab!” —xecha'. ⁸Xquichapo, xquicämisaj, xquesaj c'u bi ru cuerpo pa ri ticbal uvas, —xcha ri Jesús chque.

⁹Te c'u ri' ri Jesús xuta' chque, xubij: ¿Jas c'u cuban na ri' ri ajchak'el ri ticbal uvas? —cächa ri Jesús. Copan na cuc', queucämisaj na ri ajchaquib, cuya c'u na ru ticbal uvas chque jule' chic, —cächa chque.

¹⁰¿A mat siq'uim alak wa' we tz'ibam ri' pa ru Lok' Pixab ri Dios? Je ri' cubij:
Ri abaj ri man xcaj tä ri yacal tak ja,

are abaj wa'* xcoj che tok'ebal re ri ja.

¹¹ Je' banom wa' rumal ri Kajaw Dios.

Kas cajmabal c'u wa' chkawäch,
—cächa', —xcha chque.

¹² Ri qui nimakil ri winak aj Israel xquitzu-
cuj c'ut jas cäca'n chuchapic ri Jesús rumal chi
xquich'obo chi chquij ri e are' xutzijoj wa' we
c'utbal ri'. Cäquixej c'u quib chquiwäch ri q'uialaj
winak, xa rumal ri' xquiya can ri Jesús, xebe'c.

Cäta' che ri Jesús we rajwaxic cätoj alcabal

¹³ Xetak c'u bi jujun chque ri tata'ib fariseos
ruc' ri Jesús, xukuje' jujun chque ri rachi'l ri tat
Herodes che rilic we c'o jas quecowin chubanic
rech cäkaj ri Jesús pa qui k'ab. ¹⁴ Aretak xeopanic,
xquibij che ri Jesús: Ajtij, ketam chi jicom anima'
la, xukuje' chi man cäxey tä ib la chquiwäch ri
winak jas pu cäquichomaj ri e are' chij la. Man nim
tä c'u quil wi la jun winak chuwäch ri jun chic,
xane kas tzij cäc'ut la u beyal ru rayinic ri Dios
chquiwäch conojel. ¿A takal chke cäkatoj alcabal
che ri César o a man takal taj? —quecha'. ¿A
rajwaxic c'ut cäkatojo o a man rajwaxic taj? —
xecha che.

¹⁵ Retam c'u ri Jesús chi xak quieb qui wäch,
rumal ri' xubij chque: ¿Jas che cäta' alak wa' chwe?
¿A mat xa caj alak chi quinkaj pa k'ab alak? —
cächa'. C'amampe alak lok jun puak chnuwäch
rech quinwilo, —xcha chque.

¹⁶ Ri e are' xquic'am lok ri puak, xril c'u wa' ri
Jesús, te ri' xubij chque: ¿Jachin c'u ajchak'el we
ca'yebal xukuje' we bi'aj ri'? —xcha chque.

* **12:10** We abaj ri' ri xubij ri Jesús are ri Jesús mismo.

Xquibij c'u che: Are rech ri César, —xecha che.

¹⁷ Xubij c'u ri Jesús chque: Ya ba' alak che ri César ri rech ri César. Ya c'u alak che ri Dios ri rech ri Dios, —xcha ri Jesús chque.

Ri e are' xquicajmaj u wäch ri Jesús rumal ri xubij chque.

C'o jas cäquita' ri tata'ib saduceos che ri Jesús chrij ri qui c'astajibal ri cäminakib

¹⁸ Te ri' xeopan jujun tata'ib saduceos ruc' ri Jesús. Ri winak ri', ri saduceos, cäquibij chi man quec'astaj tä chi na ri cäminakib. Xquita' c'u che ri Jesús, xquibij: ¹⁹ ¡Ajtij! Tz'ibam can chke rumal ri ka mam Moisés chi we cäcäm ru chak' jun achi, we cäcäm ri ratz, c'o c'u can ri rixokil, we c'u man e c'o tä can ralc'ual ruc' ri rixokil, rajwaxic c'ut chi ri rachalal ri c'o canok, cäc'uli ruc' ri ixok ri' ri malca'n rech quec'oji can ralc'ual ruc'. Ri ac'alab ri' je' ta ne e rech ri cäminak, —quecha che. ²⁰ E c'o c'u wukub achijab e cachalal quib. Ri nabeal xc'uli'c, xcäm c'ut, man c'o tä c'u can ralc'ual ruc' ri rixokil. ²¹ Ri ucab xc'uli ruc' ri rixnam malca'n, xukuje' xcäm bic, man c'o tä can ralc'ual. Je' xukuje' xuban ri urox achi. ²² Je c'u ri' xca'n ri wukub achijab, cachalal quib, man xquiya tä can calc'ual. E cäminak chic conojel, xcäm c'u bi ri ixok. ²³ Aretak c'ut quec'astaj na ri cäminakib, ¿jachin chque wa' we wukub achijab ri' cäc'amow ri ixok che rixokil? Xc'oji c'u che quixokil ri wukub, —xecha che.

²⁴ Xch'aw c'u ri Jesús, xubij chque: Ri alak xa sachinak alak rumal chi man etam tä alak ru Lok' Pixab ri Dios ri Tz'ibtalic. Man etam tä c'u alak ru chuk'ab ri Dios, —cächa chque. ²⁵ Aretak ri

cäminakib quec'astajic, man quec'uli tä chic. Ri ka nan ka tat c'ut man cäquiya tä chi ri calc'ual che c'ulanem, xane e junam chi cuc' ri ángeles ri e c'o chicaj, —cächa'. ²⁶ Chrij c'u wa' chi quec'astaj na ri cäminakib, c'o na ri cwaj quinbij chech alak: ¿A mat siq'uim alak pa ri wuj ri tz'ibam rumal ri ka mam Moisés jawije' ri cubij wi chi ri Dios c'o chupam ri juwi' q'uix ri tajin cäc'atic, xuch'abej lok ri ka mam Moisés? Je wa' xubij: “In ri' ru Dios ri Abraham, ru Dios ri Isaac, ru Dios ri Jacob,” —xcha ri Dios, —cächa'. ²⁷ Ri ka Dios man are tä Dios quech ri cäminakib, xane quech ri e c'asc'oj. Je ri' k'alaj chi xa sachinak alak, —xcha ri Jesús chque.

Ri Jesús cutzijoj ri takanic ri nim na u banic

²⁸ Xopan c'u jun chque ri tijonelab re ri Pixab ri tajin cätatabenic aretak xquichomala quib. Retam c'ut chi ri Jesús utz u tzelexic u wäch ri qui tzij u banom, rumal ri' xuta' che: ¿Jas ri takanic ri nim na u banic chquiwäch conojel? —xcha che.

²⁹ Ri Jesús xch'awic, xubij che: Are wa' ri tznim na u banic: “Winak aj Israel, ¡chitatabej!” —cächa'. “Ri ka Dios ri Kajaw, xak xuwi ri Are', are Kajaw,” —cächa'. ³⁰ “Sibalaj chiwaj ri i Dios ri Iwajaw, chijiquiba ri i c'ux, chijiquiba ri iwanima', chicojo ri i chomanic, chitija c'u ri i chuk'ab chubanic wa',” —cächa'. Tzare c'u wa' ri nabe takanic ri sibalaj nim u banic. ³¹ Ri ucab takanic ri sibalaj nim na u banic are wa': “Chiwaj ri iwach winak jas ri ix quiwaj iwib,” —cächa'. Man c'o tä chi c'u jun takanic ri nim na u banic chquiwäch wa', —xcha ri Jesús che.

³² Xubij c'u ri tijonel re ri Pixab che ri Jesús: ꞗUtz ri cäbij la, Ajtij! Kas tzij ri cäbij la chi xa jun ri ka Dios, man c'o tä chi jun chuwäch ri Are', —cächa che. ³³ Xukuje' rajwaxic chi jun winak sibalaj craj ri Dios, cujiquiba ru c'ux, cujiquiba ri ranima', cucoj ru chomanic, cutij c'u u chuk'ab chubanic wa'. Xukuje' rajwaxic chi craj ri rach winak je' jas ri are' craj rib. Nim na u banic wa' chquiwäch conojel ri sipanic ri queporox cho ri Dios, xukuje' chquiwäch conojel ri awaj ri quecämisax che sipanic cho ri Dios, —xcha che.

³⁴ Aretak ri Jesús xuto chi sibalaj cäna'w ri tata' chutzelexic u wäch u tzij, xubij che: Xak jubik' craj man cätakan ri Dios puwi' la, —xcha che.

Te c'u ri' man c'o tä chi jun xuchajij anima' chi c'o jas xuta' che ri Jesús.

Ri Jesús cätzijon chrij ri ralc'ualaxic ri Cristo

³⁵ Ri Jesús tajin queutijoj ri winak pa ri nimalaj rachoch Dios, cäch'awic, cubij: ꞗJas che cäquibij ri tijonelab re ri Pixab chi ri Cristo are xak xuwi ralc'ual can ri ka mam David? ³⁶ Tzare c'u ri ka mam David cubij rumal ri Lok'alaj Espíritu: Xubij ri Kajaw ri ka Dios che ri Kajaw:

“Chatt'uyul pa ri nu wiquiäk'ab,†
c'ä quinya na chawe chi catch'acanic
cattakan pa qui wi' conojel
ri cäca'n qui c'ulel chawe,”

—cächa'. ³⁷ We ri ka mam David cubij: “Kajaw” che ri Cristo, ꞗjas ta c'u che cäquibij ri e are' chi ri Cristo

† **12:36** Ri cät'uyi jun pu wiquiäk'ab jun nim takanel, we are ri Dios o jachin jun ri c'o takanic pu k'ab, quel cubij chi ri jun ri t'uyul pu wiquiäk'ab, are cäyi' nim takanic pu k'ab ri are' xukuje'.

are xak xuwi ralc'ual can ri ka mam David? ¡Man je' tä ri! —xcha chque.

Ri winak c'ut, ri sibalaj e q'uia chic qui mulim quib, cäquicot canima' chutatabexic ru tzij ri Jesús.

Ri Jesús cubij chi rajwaxic chi ri winak cäquichajij quib chquiwäch ri tijonelab re ri Pixab

³⁸ Ri Jesús tajin queutijoj ri winak, cubij chque: Chajij ib alak chquiwäch ri tijonelab re ri Pixab. Ri e are' cäkaj chquiwäch quebinicat pa chärchäk tak catz'iak. Xukuje' cäkaj chquiwäch chi nim queil wi na, cäyi' c'u rutzil qui wäch pa tak ri c'ayibal, pa tak ri be. ³⁹ Cäquitzucuj ri t'uyulibal ri nimak qui banic pa tak ri rachoch Dios, xukuje' ri t'uyulibal ri nim queil wi pa tak ri ula'nem ri quewi' wi, — cächa chque. ⁴⁰ Xukuje' cäquitokij tak ri cachoch ri malca'nib tak ixokib. Te ri' cäquiyuk u tza'm ri qui tzij aretak cäca'n orar rech man k'alaj tä ri etzelal ri tajin cäca'no. ¡Kas nim na ri c'äx cäquirik ri tijonelab re ri Pixab aretak cäk'at na tzij pa qui wi! —xcha ri Jesús chque ri winak.

Kas nim ri cusipaj jun malca'n chichu' cho ri Dios

⁴¹ T'uyul c'u ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios chquiwäch tak ri cäxon ri cäyi' wi ri puak ri cäsipax cho ri Dios. Tajin cäca'y chque ri winak ri cäquiya ri qui rajil chupam tak ri cäxon ri'. E q'uia c'u chque ri k'inomab xequiya nimak tak qui rajil. ⁴² Xopan c'u jun malca'n chichu' ri meba', xuya xa quieb alaj tak puak, craj ne xa jun centavo rajil ri quieb puak ri'. ⁴³ Ri Jesús xeusiq'uij ru tijoxelab, xubij c'u chque: Kas tzij ri quinbij chiwe, chi we meba'laj malca'n chichu' ri', are nim na wa' ri xusipaj ri are' chquiwäch conojel ri niq'uiaj winak ri qui yo'm

qui rajil pa tak ri cäxon ri c'olibal puak. ⁴⁴ Ri e are' qui yo'm jubik' re ri q'uia ri c'o cuc'. Are c'u we malca'n chichu' ri' u yo'm ronojel ri c'o ruc', ronojel ri tzukubal re, –xcha chque.

13

Ri Jesús cuk'alajisaj chi cäwulix na ri nimalaj rachoch Dios

¹ Elem bi re ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, jun chque ru tijoxelab xubij che: ¡Ajtij, chilampe la we je'lalaj tak abaj ri', xukuje' tak we ja ri yacom ri' ri sibalaj e cajmabal! –xcha che.

² Xch'aw c'u ri Jesús, xubij che: ¿A cawil conojel we nimalaj tak ja ri e yacom ri'? –cächa'. Man cäcanaj tä c'u can jun abaj puwi' ri jun abaj chic ri mat cäwulix na, –xcha che.

Ri Jesús queutzijoj ri etal re ri q'uisbal tak k'ij

³ Xe' c'u ri Jesús, e rachi'l ru tijoxelab, pa ri Ujuyubal Olivos ri c'o apan cho ri rachoch Dios. T'uyul c'u ri Jesús chila', ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan, xukuje' ri tat Andrés xquita' che ri Are' pu tuquiel wi, ⁴ xquibij: Cäkaj chi cäbij la chke jampa' cäbantaj na wa'. ¿Jas u wäch etal cäban na chuc'utic chkawäch chi xopan ri k'ij ri' ri quebantaj na conojel tak wa' ri bim la chke? –xecha che.

⁵ Ri Jesús xch'awic, xubij chque: ¡Chichajij iwib c'o jachin jun mixsubuwic! –cächa'. ⁶ E q'uia c'ut ri quepe na, cäquicoj na ri nu bi', cäquibij: “¡In ri' ri Cristo!” –quecha na. E q'uia c'u ri' ri quequisub na, –cächa chque.

⁷ Aretak quita nimalaj tak ch'oj, xukuje' quita u tzijoxic tak ch'oj jawije' tak chi', mixej iwib.

Rajwaxic chi cäbantaj na wa'. C'ä mäjok c'u ri q'uisbal re ri k'ij junab ri', —cächa'. ⁸ Cäch'ojin c'u jun tinimit ruc' ri jun tinimit chic, xukuje' cäch'ojin jun nim takanel ruc' jun nim takanel chic. Quepe c'u na q'uia cäbrakan jawije' tak chi', cäpe na wi'jal xukuje', ri winak c'ut sibalaj cäquituquij na quib. Xak c'u chaplebal wa' re ronojel ri c'äx ri cäpe na pa qui wi' ri winak, —cächa chque.

⁹ ¡Chichajij ba' iwib! —cächa'. Quixjach c'u na pa tak qui k'ab ri qui nimakil winak ri quetakan pa qui wi', xukuje' quixch'ay na chquiwäch ri qui nimakil ri winak pa tak ri rachoch Dios ri cäquimulij wi quib ri winak. Quixtac'abax na chquiwäch k'atal tak tzij, xukuje' chquiwäch takanelab ri nimak qui banic rumal wech in rech quik'alajisaj na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chquiwäch ri e are', —cächa chque. ¹⁰ C'ä mäjok c'u copan ri q'uisbal re ri k'ij junab ri', rajwaxic cätzijox na we Utzalaj Tzij ri' re ri Evangelio chque conojel qui wäch winak cho ruwächulew, —cächa'. ¹¹ Aretak quixc'am na bic rech quixjach chquiwäch ri k'atal tak tzij, mixej iwib, michomaj bic jas ri quibij na chque, xane chibij ri cäyi' chiwe rumal ri Dios pa ri k'ij ri'. Man ix tä c'ut ri quixtzijon na, xane are ri Lok'alaj Espiritu. ¹² Ri winak quequijach na ri cachalal pa cämisaxic, ri nan tat quequijach na ri calc'ual pa cämisaxic. Ri alc'ualaxelab cäquiyac na quib chquij ri qui nan qui tat, quequijach na pa cämisaxic. ¹³ ¡Conojel ri winak cäquetzelaj na i wäch xa rumal wech in! —cächa'. Are c'u ri cäch'ijowic c'ä cäq'uis na ronojel, curik na ri' ru tobanic ri Dios, —cächa chque.

¹⁴ Ri ka mam Daniel, jun chque ri k'alajisal re ru

Lok' Pixab ri Dios, xutz'ibaj ojer chrij ri "itzelalaj äwas ri quetzelan ronojel." ¡Jachin ri cusiq'uij wa', ri tz'ibtal waral, chuch'obo' jas ri' ri äwas ri cubij chi'! Aretak quiwil wa' cäc'oji chila' jawije' ri man ya'tal tä wi, rajwaxic chi ri winak ri e c'o pa Judea queanimaj bi pa tak ri juyub. ¹⁵ Ri winak ri e c'o puwi' tak cachoch,* aninak chekaj lok, mebec chi bi chupam ri ja chuc'amic bi jun jasach. ¹⁶ Xukuje' ri e c'o pa ri juyub mätzelej bi cho ja chuc'amic ri qui k'u'. ¹⁷ ¡Sibalaj c'äx que ri ixokib ri yawab tak winak chic pa tak ri k'ij ri', xukuje' ri e c'o alaj tak cal ri c'ä quetu'nic! ¹⁸ ¡Chibana ba' orar, chixbochi'n che ri Dios chi mäch'ulmataj ronojel wa' pa tak ri u k'ijol ri tew! ¹⁹ Je ri', rumal chi cäpe na nimalaj c'äxc'ol pa tak ri k'ij ri', ri man c'olinak tä ri' tzpa ru chaplexic lok ru banic ruwächulew rumal ri Dios c'ä pa tak we k'ij ri'. Te c'u ri' man c'o tä jumul ri quepe chi na c'äxalaj tak k'ij junam ruc' ri c'äxc'ol ri'. ²⁰ We ta ri Kajaw Dios mat cubano chi xak k'atatal k'ij cäc'oji we c'äxc'ol ri', mat c'o jun winak ri' ri cäc'asi canok. Ri Dios c'ut u banom chi xak k'atatal k'ij cäc'oji wa' rumal chi queraj ri e cha'tal rumal ri Are'.

²¹ We c'u c'o jun ri cubij chiwe: "¡Chiwilampe', c'o ri Cristo chi ri'!" We cubij: "¡Chiwilampe', c'o jela'!" —we cächa'. ¡Micoj ba'! —cächa chque. ²² Quepe na winak ri cäca'n che quib chi e are ri Cristo, xukuje' quepe chi na jule' chic ri cäca'n che quib chi e k'alajisal tak re ru Lok' Pixab ri Dios. Queca'n c'u na etal, xukuje' cajmabal che qui subic ri winak ri e cha'tal rumal ri Dios we quecowinic, —cächa'.

* **13:15** Pa tak ri k'ij ri' are li'lic qui wi' ri cachoch ri winak. Chila' xeuxlan wi, xukuje' xechacunic.

²³ ¡Chiwila ba' iwib! Nu bim chi c'u apan ronojel wa' chiwe, —xcha ri Jesús chque.

Waral cätzijox wi jas ru petic ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak

²⁴ Pa tak ri k'ij ri' aretak oc'owinak chic ri nimalaj c'äx ri', ri k'ij cäk'ekumar na, ri ic' c'ut man cätunun tä chic. ²⁵ Quetzak c'u na lok ri ch'imil cho ri caj. Queslabisax c'u na conojel ri c'o qui chuk'ab ri e c'o cho ri caj, je' jas ri k'ij, ri ch'imil, ri ic', xukuje' niq'uiaj chic, —cächa'. ²⁶ Te c'u ri' quilitaj c'u na chi ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, quinpe pa tak ri sutz' ruc' nimalaj nu chuk'ab, cänimarisax c'u nu k'ij, —cächa'. ²⁷ Te ri' queintak na bi ri ángeles rech quequimulij ri winak ri e cha'tal rumal ri Dios pa ri relbal k'ij, pa ru kajbal k'ij, pa ri u moxk'ab ri relbal k'ij, pa ru wiquiäk'ab ri relbal k'ij, tzpa ronojel ri cajulew, —xcha chque.

²⁸ Chich'obo ba' ri c'utbal chrij ru che'al higos: Aretak queräxar ru k'ab, quetuxin c'u ru xak, iwetam ri' chi xak jubik' chic man copan ri k'alaj. ²⁹ Je ri' xukuje' ri ix aretak quiwil qui c'ulmaxic ronojel wa', quiwetamaj na chi xak jubik' chic man copan ri k'ij ri quinpetic. Je' ta ne chi in c'o chi' ri uchibe. ³⁰ Kas tzij ri quinbij chiwe chi quebantaj na ronojel wa' ri xinbij chiwe c'ä mäjok quecäm ri winak re we k'ij junab ri', —cächa'. ³¹ Cäsach na u wäch ri caj, xukuje' ruwächulew, are c'u ri tzij ri nu bim chiwe quebantaj na wa', —xcha chque.

³² Man c'o tä c'u jachin jun ri retam jampa' copan ri k'ij ri', o ri hora. Man quetam tä ri ángeles, man

retam tä ru C'ojol ri Dios, xane xak xuwi ri ka Tat Dios retam wa', —cächa'.

³³ Rumal wa', ¡chiwila ba' iwib, chixc'asc'atok, chibana orar! ¡Man iwetam tä c'ut jampa' copan ri k'ij ri!' —cächa chque. ³⁴ Are je' jas jun achi benam cubano, naj que' wi. C'ä mäja' quel bic cho ja, cuya can ronojel pa qui k'ab ri patänil tak re, xukuje' cuya can ri qui chac chquijujunal. Cätakan can che ri chajil uchibe chi utz rilic ri ja cubano, —cächa chque. ³⁵ ¡Chiwila ba' iwib, chixc'asc'atok! rumal chi man iwetam taj jampa' cäpe ri ajchak'el ja, we tajin coc ri ak'ab aretak cäpetic, we pa niq'uiaj ak'ab, we pa ri hora ri cok' ri ama' äc', we tajin cäpe chi ru sakiric. ³⁶ Chiwila ba' iwib rech we xak te'talic cäpetic mixulurika ne tajin quixwaric. ³⁷ Ri quinbij chiwe, quinbij c'u chque conojel. ¡Chiwila ba' iwib, chixc'asc'atok! —xcha chque.

14

Cäquitzijobela quib jas cäca'n chucämisaxic ri Jesús

¹ Xa quieb k'ij chic craj che ri nimak'ij, Pascua* u bi', xukuje' ri nimak'ij re ri caxlan wa ri man cäyi' tä ch'äm ruc'. Ri qui nimakil sacerdotes, xukuje' ri tijonelab re ri Pixab cäquitzucuj jas cäca'n na chuchapic ri Jesús ruc' subunic rech cäquicämisaj. ² Xquibij c'ut: ¡Mächap pa ri nimak'ij rech metuquin ne ri winak! —xecha'.

Jun ixok cuya c'oc'alaj cunabal pu jolom ri Jesús

³ Are c'u ri Jesús c'o pa ri tinimit Betania cho rachoch ri tat Simón, jun tata' ri xc'oji itzel ch'a'c

* **14:1** “Pascua”: Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

che. T'uuyul c'u ri Jesús chi' ri mesa, xopan jun ixok ruc'am jun c'olibal cunabal re alabastro, c'o c'oc'alaj cunabal re kas nardo chupam. Sibalaj pakal rajil wa' we cunabal ri'. Ri ixok xupaxij ri c'olibal cunabal, xutix c'u ri cunabal pu jolom ri Jesús. ⁴ E c'o c'u jujun chila' ri xa xpe coyowal, xquibij chbil tak quib: ¿Jas che xak xtix wa' we cunabal ri'? —xecha'. ⁵ ¡Xq'uiyix ta c'u wa' che oxib cientos quetzales ruc' u wi', xyi' ta c'u ri puak chque ri meba'ib! —xecha'.

Xeyok'on c'u che ri ixok.

⁶ Xubij c'u ri Jesús: ¿Jas che quiya latz' che ri ixok? ¡Miban wa' che! ¡Jun nimalaj utzil c'ut ru banom chwe! —cächa chque. ⁷ Amak'el c'ut e c'o ri meba'ib iwuc', cuya' c'ut quiban utzil chque aretak quiwaj u banic wa'. Are c'u ri in man in c'o tä iwuc' ronojel k'ij. ⁸ We ixok ri' u banom jas ri xcowin chubanic, ri xpe pa ranima'. U cojom c'u bi ri c'oc'alaj cunabal che ri nu cuerpo c'ä mäjok quinmukic. ⁹ Kas c'u tzij ri quinbij chiwe chi apawije' ta ne ri cätzijox wi na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio cho ronojel ruwächulew, ri u banom we ixok ri' cätzijox na che na'tabal re, —xcha chque.

Ri tat Judas cuchi'j u jachic ri Jesús

¹⁰ Te c'u ri' xel bi ri tat Judas Iscariote, jun chque ri cablajuj tijoxelab, xe' ri are' cuc' ri qui nimakil sacerdotes chuchomaxic cuc' jas cuban chujachic ri Jesús pa qui k'ab. ¹¹ Aretak xquito, xequicotic, xquibij c'u che ri tat Judas chi cäquiya na puak che. Ri tat Judas c'ut tajin cäreyej chi copan jun utzalaj k'ij chujachic ri Jesús pa qui k'ab.

Cäban ri wi'm re ri Kajaw Jesús

¹² Pa ri nabe k'ij re ri nimak'ij re ri caxlan wa ri man cäyi' tä ch'äm ruc',† aretak cäcämisax ri chij che ri nimak'ij Pascua, ru tijoxelab ri Jesús xquibij che: ¿Jawije' caj wi la chi cäka'n wi ri wi'm re ri Pascua rech cätij la? —xecha che.

¹³ Xeutak c'u bi quieb chque ru tijoxelab, xubij c'u chque: ¡jix pa ri tinimit! Quixurika na jun achi ruc'am jun k'ebal joron. Chiterenej bic. ¹⁴ Jawije' c'u ri coc wi ri achi, chibij c'u che ri ajchak'el ri ja: “Cuta' ri Kajtij che la, cubij: ¿Jawije' quinban wi ri wi'm re ri Pascua ri quintij junam cuc' ri nu tijoxelab?” —cächa ri', —quixcha che. ¹⁵ Ri are' cuc'ut na chiwäch jun nim ja pa ru cawik ja ri ya suc'umatal chic. Chibana u banic ri wi'm re ri Pascua chke uj chila', —xcha chque.

¹⁶ Xebel c'u bi ri tijoxelab, xebe' pa ri tinimit, xquirika ronojel jas ri xubij bi ri Jesús chque. Xca'n c'u u banic ri wi'm re ri Pascua chila'.

¹⁷ Aretak chak'ab chic xopan ri Jesús, e rachi'l c'u ri cablajuj tijoxelab. ¹⁸ E t'uyul chila' chi' ri mesa, tajin quewi'c aretak ri Jesús xubij chque: Kas tzij ri quinbij chiwe chi c'o jun chiwe ri quinujach na, are jun ri tajin cäwi' wuc', —xcha chque.

¹⁹ Ru tijoxelab sibalaj xebisonic. Chquijujunal c'ut xquichaplej u ta'ic che ri Jesús: ¿A man xa in ri'? —xecha che.

²⁰ Xch'aw c'u ri Jesús, xubij chque: Are jun chque ri cablajuj tijoxelab ri curub ru wa wuc' pa ri lak, —cächa'. ²¹ Je' quinel na in jas ri tz'ibtal pa ru Lok' Pixab ri Dios chwij in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak. ¡C'äx c'u curik na ri achi ri quinjachow na

† 14:12 “Ri caxlan wa ri man cäyi' tä ch'äm ruc'”: Chawila' Hechos 12:3, nota.

in! ¡Utz na re we achi ri' we ta mat xil u wäch! — xcha chque.

²² Aretak tajin quewi'c, ri Jesús xuc'am ri caxlan wa, xumaltioxij wa' che ri Dios, xuban orar puwi' chutewchixic. Te ri' xupiro. Xuya chquiwäch ru tijoxelab, xubij: ¡Chic'ama iwe! Je' ta ne are nu cuerpo wa', —xcha chque.

²³ Te c'u ri' xuc'am jun vaso, xumaltioxij c'u wa' che ri Dios. Xuya ri vaso chquiwäch, xqutij c'u que conojel. ²⁴ Xubij c'u ri Jesús chque: Je' ta ne are nu quiq'uel wa' ri cujiquba ri c'ac' trato ri u banom ri Dios cuc' ri winak. Cäturuw c'u na wa' ri nu quiq'uel rech cuban utzil chque q'uia winak, —cächa'. ²⁵ Kas tzij ri quinbij chiwe chi man quintij tä chi na we ri vino re uvas, c'ä pa ri k'ij ri quintij na ri c'ac' vino chila' jawije' ri cätakan wi ri Dios, —xcha chque.

Ri Jesús cutzijoj apanok chi ri tat Pedro cubij chi man retam tä u wäch

²⁶ Te c'u ri' xquibixoj jun bix ri cuya u k'ij ri Dios, xebel bic, xebe' pa ri Ujuyubal Olivos. ²⁷ Xubij c'u ri Jesús chque: Ri ix iwonojel quibisoj na nu wäch, quiniya na can cämich chak'ab. Je' c'u tz'ibam canok pa ru Lok' Pixab ri Dios: “Quinsoc na ri ajoyuk', quejabun c'u na ri chij,” —cächa'. ²⁸ Aretak c'u in c'astajinak chic chquixol ri cäminkib, quinnabej na bi chiwäch, quine' na pa Galilea, —xcha chque.

²⁹ Xubij c'u ri tat Pedro che ri Jesús: ¡Pune conojel cäquiya la canok, ri in man je' tä ri' quinbano! —xcha'.

³⁰ Xubij c'u ri Jesús che: Kas tzij ri quinbij chawe chi tzpa we ak'ab ri' cabij na at oxmul chi man

awetam tä nu wäch mäjok cok' camul ri ama' äc',
—xcha che.

³¹ Ri tat Pedro tzco na xch'awic, xubij: Pune rajwaxic chi quincäm na uc' la, kas tzij chi man quinbij taj chi man wetam tä wäch la, —xcha che.

Je' c'u xquibij xukuje' conojel ri tijoxelab.

Ri Jesús cuban orar pa Getsemani

³² Aretak xeopan pa ri ch'äkap ulew, Getsemani u bi', xubij ri Jesús chque ru tijoxelab: Chixt'uyul can chi' c'ä quinto'taj na chubanic orar, —xcha'.

³³ Xeuc'am bi ri ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan ruc'. Xuchaplej c'u t'ujuwem ri ranima' ri Jesús, xc'äxc'ob c'u wa'. ³⁴ Xubij c'u chque: ¡Xa are cuq'uis rib ri wanima' chupam ri bis! Chixcanaj can chi', chixc'asc'atok, —xcha chque.

³⁵ Te ri' xbin chi apan jubik' ri Jesús, xutzak rib pa ulew, tajin cuban orar, xutz'onoj che ri Dios chi we ta c'o banom wi, mat curik we c'äx ri' ri petinak chrij. ³⁶ Aretak xuban orar, xubij: ¡Abba!‡ ¡Tat! Ri lal cäcowin la che ronojel. Chesaj bi la we vaso ri' chnuwäch. Bana ba' la chi man cäpe tä we c'äx ri' chwij. Mäban c'u la xa jas ri cwaj in, xane jas ri caj la cäban la chwe, —xcha che ri Dios.

³⁷ Xtzelej c'u lok ri Jesús cuc' ru tijoxelab, xeurika', tajin quewaric. Xubij c'u che ri tat Pedro: ¿A catwaric, Simón? ¿A mat catcowinic catc'asi jun hora wuc'? —cächa che. ³⁸ Chiwila ba' iwib, chixc'asc'atok, chibana orar rech man quixtzak

‡ 14:36 Ri tzij “Abba” quel cubij “nu tat” pa ri ch'abal arameo, ri qui ch'abal ri winak aj Israel pa tak ri k'ij ri xc'oji ri Jesús cho ruwächulew.

taj aretak quixtakchi'x che mac. Kas tzij ri iwan-ima' craj u banic utzil, man c'o tä c'u u chuk'ab ri i cuerpo chubanic wa', —xcha chque.

³⁹ Xe' jumul chic ri Jesús, xubana orar, je' xubij jas ri xubij nabe. ⁴⁰ Te c'u ri' xtzelej chi lok, xeurika ru tijoxelab chi jumul chic tajin quewaric rumal chi sibalaj c'äx qui waram. Man xquirik tä c'u ru tijoxelab jas cäquibij che ri Jesús. ⁴¹ Churoxmül xtzelej chi lok ri Jesús cuc', xubij c'u chque: Chixwar ba', chixuxlanok, —xcha'. Te ri' xubij: ¡Ruc' wa! —cächa'. Opaninak c'u ri hora. Quinjach c'u na in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, pa qui k'ab ri ajmaquib, —cächa'. ⁴² ¡Jo' ba! ¡Chixwalijok! Chiwilampe', xpe ri jachal we, —xcha chque.

Ri tat Judas cujach bi ri Jesús

⁴³ C'ä tajin cäch'aw ri Jesús aretak xopan ri tat Judas, jun chque ri cablajuj u tijoxelab. E petinak ruc' ri are' q'uia winak, cuc'am machetes, cuc'am che'. E takom lok cumal ri qui nimakil sacerdotes, cumal c'u tak ri tijonelab re ri Pixab, xukuje' ri qui nimakil ri winak. ⁴⁴ Ri tat Judas, ri jachal re ri Jesús, u yo'm c'u can jun etal chque ri winak, xubij: Ri quintz'umaj, are ri' ri Jesús. ¡Chichapa! Kas utz chibana bi chujat'ixic, —xcha chque.

⁴⁵ Aretak xopanic, chanim xkeb ruc' ri Jesús, xubij: ¡Kajtij, Kajtij! —xcha che.

Xutz'umaj c'ut. ⁴⁶ Xquichap c'u ri Jesús, xquiyut bic.

⁴⁷ Jun chque ri e tac'atoj chila' xuc'am ru machete, xusoc ri patänil re ri qui nimal sacerdotes, xuk'at apan ru xiquin. ⁴⁸ Xubij c'u ri Jesús chque

ri winak: ¿Jas lo wa' chi je' ta ne chrij jun elak'om elinak wi alak lok? C'amom alak lok ri machetes alak, ri che' alak che nu chapic, —cächa chque. ⁴⁹ Ronojel k'ij in c'o uc' alak pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin quinya tijonic chech alak, man xinchap tä c'u alak. Je' c'u cäban na wa' chwe rech je' cäban na jas ri tz'ibam chwij pa ru Lok' Pixab ri Dios, — xcha chque.

⁵⁰ Chanim c'ut conojel ru tijoxelab xquiya can ri Jesús, xanimaj bic.

Jun ala canimaj bic

⁵¹ C'o c'u jun ala teren chrij ri Jesús, xak jun sak atz'iak u k'u'm chrij. Xchap c'u ri' cumal ri winak. ⁵² Ri are' c'ut xuya can ri ratz'iak pa qui k'ab, ch'analic xanimaj bi chquiwäch.

Copan ri Jesús chquiwäch ri qui nimakil sacerdotes

⁵³ Te ri' xquic'am bi ri Jesús cho ri kas qui nimal sacerdotes. Xquimulij c'u quib conojel ri qui nimakil sacerdotes, ri qui nimakil ri winak, xukuje' ri tijonelab re ri Pixab. ⁵⁴ Ri tat Pedro c'ut xuterenej bi ri Jesús chinaj, xopan c'u pa ri uwoja re ri rachoch ri kas qui nimal sacerdotes. Xt'uyi c'u ri tat Pedro chila' cuc' ri chajil tak re ri nimalaj rachoch Dios, tajin cumik' rib chrij ri k'ak'.

⁵⁵ Ri qui nimakil sacerdotes cuc' conojel ri qui nimakil ri winak tajin cäquitzucuj jas u wäch mac ri cäk'alajisax chrij ri Jesús rech cäcämisaxic. ¡Man xquirik tä c'ut! ⁵⁶ E q'uia c'u ri xca'n tzij chrij aretak xca'n k'alajisanic. Man xak tä c'u jun u wäch ri xquibij. ⁵⁷ Te ri' xewalij jujun ri cäca'n tzij chrij ri Are', xquibij: ⁵⁸ Ka tom ri xubij: “Ri in

quinwulij na we nimalaj rachoch Dios ri' ri banom cumal ri winak, quinyac chi c'u na pa oxib k'ij jun ri man banom tä wa' cumal winak," —xcha ri', —xecha chque.

⁵⁹ Man ruc' tä wa' xjunamataj u wäch ri xquibij chrij.

⁶⁰ Xwalij c'u ri kas qui nimal sacerdotes, xtaq'ui chquiwäch conojel, xuta' che ri Jesús, xubij che: ¿A mat c'o jas jun tzij cabij chutzelexic u wäch ri tajin cäbix chawij? ¿Jas pu wa' we tajin cäquik'alajisaj we achijab ri' chawij? —xcha che.

⁶¹ Man cäch'aw tä c'u ri Jesús, man c'o tä wi jas cubij che. Ri kas qui nimal sacerdotes xuta' jumul chic che ri Jesús, xubij: ¿A kas at ri' ri Cristo, ru C'ojol ri Dios ri cäkaya u k'ij? —xcha che.

⁶² Xch'aw c'u ri Jesús, xubij che: ¡In ri', tat! —cächa che. ¡Quinil c'u na alak ri in, in ri' ri Ralc'ual ri Dios ri Kas Winak, aretak in t'uyul pa ru wiquiäk'ab ri Dios ri sibalaj c'o u chuk'ab, xukuje' quinil na alak aretak quinpe na cuc' tak ri sutz' chicao! —xcha che.

⁶³ Are c'u ri kas qui nimal sacerdotes xurak'achij ru k'u' chuc'utic chi sibalaj c'äx cuna' ri cubij ri Jesús. Xubij c'u ri tata': ¿Jas c'u che e rajwaxic chi niq'uiaj k'alajisanelab chrij? ⁶⁴ ¡I tom c'u ri ix chi xubij ri äwas u bixic chrij ri Dios! ¿Jas c'u quichomaj? —xcha chque.

Conojel c'ut xquik'at tzij puwi', xquibij chi rajwaxic cäcämisaxic.

⁶⁵ E c'o c'u jujun xquichaplej u chubaxic. Xquich'uk ru palaj, xquich'ayo, xquibij c'u che: ¡Chach'obo ne jachin ri xatuch'ayo! —xecha che.

Xukuje' ri chajinelab xquicoj k'ab chupalaj.

Ri tat Pedro cubij chi man retam tä u wäch ri Jesús

⁶⁶ C'ä c'o ri tat Pedro iquim pa ri uwoja aretak xpe jun chque ri alitomab, ri ajic' rech ri kas qui nimal sacerdotes. ⁶⁷ Aretak xril ri tat Pedro chi tajin cumik' rib cho ri k'ak', co xca'y che, xubij: ¡Ri at xukuje' xatc'oji ruc' ri Jesús aj Nazaret! —xcha che.

⁶⁸ Are c'u ri tat Pedro xresaj rib chupam, xubij: ¡Man wetam tä u wäch ri', man quinch'ob tä c'u ri' ri tajin cabij! —xcha che.

Xel c'u bi chila', xopan chi' ri uchibe. Are chi' xok' ri ama' äc'. ⁶⁹ Ri ali xril ri tat Pedro jumul chic, xuchaplej chi na u bixic chque ri e tac'atoj chunakaj, xubij: ¡We achi ri' are jun chque ri e rachi'l ri Jesús! —xcha'.

⁷⁰ Ri tat Pedro xresaj chi c'u rib jumul chic chupam, xubij chi man cuch'ob tä u wäch ri Jesús. Man naj tä c'u ri' ri e tac'atoj chila' xquibij jumul chic che ri tat Pedro: Kas tzij at jun chque rumal chi at aj Galilea. Xukuje' xak junam catch'awic jas ri winak aj Galilea, —xecha che.

⁷¹ Co c'u xch'aw ri tat Pedro, xuban c'u jurar cho ri Dios, xubij: ¡Kas tzij ri' chi ri in man wetam tä u wäch ri achi ri' ri tajin quitzijoj! —xcha chque.

⁷² Xok' chi c'u na ri ama' äc' chucamul. Xna'taj c'u che ri tat Pedro ru bim ri Jesús che: “Cabij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjok cok' camul ri ama' äc',” —xcha che. Aretak ri tat Pedro xna'taj wa' che, xutzokopij c'u ok'ej.

15

Ri Jesús c'o chuwäch ri tat Pilato

¹ Sibalaj ak'ab c'u ri' xquimulij quib ri qui nimakil sacerdotes, ri qui nimakil ri winak, xukuje' ri tijonelab re ri Pixab cuc' ri niq'uiaj nimak tak tata'ib. Te c'u ri' conojel we nimak tak tata'ib ri' xquitala' qui no'j chuchomaxic jas cäca'no. Xquiyut c'u bi ri Jesús, xquic'am bic, xquijacha c'u cho ri tat Pilato. ² Xuta' c'u ri tat Pilato che, xubij: ¿A at ri' ri cattan pa qui wi' ri winak aj Israel? —xcha'.

Xch'aw c'u ri Jesús, xubij: Je ri' jas ri cäbij la, —xcha che.

³ Q'uia tzij c'ut xca'n ri qui nimakil sacerdotes chrij ri Jesús. ⁴ Xuta' c'u ri tat Pilato jumul chic che ri Jesús, xubij: ¿A mat c'o jas ri cabij? ¡Chatampe' chi q'uia ri cäquibij chawij! —xcha che.

⁵ Man c'o tä jun tzij chic xubij ri Jesús, je c'u ri' chi xucajmaj wa' ri tat Pilato, man xurik tä chic jas cubano.

Cäk'at tzij puwi' ri Jesús chi cäcämisax na

⁶ Are c'u ri tat Pilato nak'atal wi chi pa ri nimak'ij ri' ri are' cuban jun tok'ob chque ri winak, cutzokopij bi jun ajpache', apachin ta ne ri cäquita' che. ⁷ C'o c'u jun achi, Barrabás u bi', yo'm pa che' junam cuc' ri rachi'l rumal chi xca'n cämisanic aretak ri winak re ri tinimit xquiwalijisaj quib chquij ri quetakan pa qui wi'. ⁸ Xquimulij c'u quib ri winak chuwäch ri tat Pilato, xquichaplej u tz'onoxic che chi chubana tok'ob chque, jas ri nak'atal wi ri are'. ⁹ Xch'aw c'u ri tat Pilato, xubij chque: ¿A quiwaj chi quinban tok'ob chiwe, quintzokopij bi ri tata' ri c'o u takanic pi wi' ix ri winak aj Israel? —xcha chque.

¹⁰ Cuch'ob c'u ri tat Pilato chi xa rumal chi c'äx cäquina' ri qui nimakil sacerdotes che ri Jesús qui jachom ri Are'pu k'ab. ¹¹ Ri qui nimakil sacerdotes c'ut tajin cäca'no chi ri winak cäquituquij quib, xa cäquibij chi más utz na are cuban tok'ob chque, cätzokopix bi ri Barrabás. ¹² Xch'aw chi ri tat Pilato, xuta' c'u chque: ¿Jas c'u ri quiwaj chi quinban che ri achi ri quibij ix chi are c'o u takanic pi wi' ix ri ix winak aj Israel? —xcha chque.

¹³ Ri winak co xquirak qui chi', xquibij: ¡Chripok! —xecha'.

¹⁴ Xch'aw c'u ri tat Pilato, xuta' chque: ¿Jas che? ¿Jas etzelal u banom wa' we achi ri'? —xcha chque.

Co c'u na xech'aw ri winak, xquibij: ¡Chripok! —xecha'.

¹⁵ Ri Pilato are c'u craj u banic xa jas ri qui rayinic ri winak. Xuban chque ri tok'ob ri xquita', xutzokopij c'u bi ri Barrabás. Xtakan c'ut chi cäch'ay ri Jesús, te c'u ri' xujach bic rech cäripic.

¹⁶ Xepe c'u ri soldados, xquic'am bi ri Jesús pa ri uwoja re ri rachoch ri nim k'atal tzij, xequisiq'uij ri niq'uiaj soldados chic rech cäquimulij quib cuc'.

¹⁷ Xquicoj c'u jun atz'iak morada chrij ri Jesús. Xukuje' xquicoj jun corona re quemom q'uix chujolom. ¹⁸ Chanim c'ut xquichaplej u rakis qui chi' chrij, xquibij: Lal ri' ri cätakan la pa qui wi' ri winak aj Israel, ¡chnimarisax k'ij la! —xecha che.

¹⁹ Xquich'ay c'u chujolom ruc' jun aj, xquichubaj, xexuqui chuwäch, xak cäca'n che quib chi tajin cäquik'ijilaj. ²⁰ Aretak xeto'taj che retz'bexic u wäch, xquijolij ru k'u' ri morada chrij, xquicoj ri kas ratz'iak ri Are' chrij, te c'u ri' xquic'am bi churipic cho ri cruz.

Cärip ri Jesús cho ri cruz

²¹ C'o c'u jun achi aj Cirene, Simón u bi', qui tat ri tat Alejandro, ri tat Rufo. Ri are' tajin coc'owic, u petic c'u ri' pa juyub. Xquicoj qui chuk'ab che rech cutelej bi ru cruz ri Jesús.

²² Xquic'am c'u bi ri Jesús chila' jawije' ri cäbix Gólgota che. Quel cubij wa' ri bi'aj ri': Ri Juyub re ru Bakil Jolomaj, —cuchixic. ²³ Xquiya c'u vino yujtal ruc' mirra* chuwäch ri Jesús rech cutijo. Man xutij tä c'ut. ²⁴ Aretak qui ripom chic cho ri cruz, ri soldados xquijach ri ratz'iak ri Jesús chquiwäch, xquesaj c'u suerte chrij rech cäquilo jas ri cäquic'am bi chquijujunal.

²⁵ Ak'ab c'ut xrip ri Jesús pa ri u belej hora. ²⁶ Cojom c'u puwi' ri cruz jun tz'ibtalic ri cubij jas che cäk'at tzij puwi' ri Jesús rech cäripic, cubij c'ut: RI NIM TAKANEL PA QUI WI' RI WINAK AJ ISRAEL, —cächa'. ²⁷ Xerip c'u quieb elak'omab ruc', jun pu wiquiäk'ab, jun pu moxk'ab. ²⁸ Xbantaj c'u can ri tz'ibam chrij pa ru Lok' Pixab ri Dios ri cubij: “Je' ta ne chi are jun chque ri banal tak etzelal ri xk'at tzij puwi',” —cächa'.

²⁹ Ri queoc'owic cäquiyok'o, cäquisutisa' ri qui jolom, cäquibij: ¡Aa! ¡At ri' ri cabij chi catcowinic cawulij ri nimalaj rachoch Dios, xa c'u pa oxib k'ij cayac chi na wa' jumul chic! —quecha che. ³⁰ ¡Chato' ba' awib, chatkaj c'u lok cho ri cruz! — xecha che.

³¹ Je' xukuje' ri qui nimakil sacerdotes cuc' ri tijonelab re ri Pixab cäquitze'j u wäch, cäquich'abej

* **15:23** Are qui chomanic ri winak chi ri cunabal “mirra”, we yujtal ruc' ri vino, are cubano chi cätäni ri k'axom.

quib, cäquibij: ¡Xtob chque niq'uiaj chic, man cäcöwin tä c'u ri Are' chuto'ic rib! —quecha'.
³² Chkaj ba' lok cho ri cruz ri Cristo “ri Nim Takanel quech ri winak aj Israel” rech cäkilo, ¡cujcojon c'u na che! —xecha'.

Ri e ripom ruc' ri Jesús xukuje' xquitze'j u wäch.

Cäcäm c'u ri Jesús

³³ Aretak xurik ri cablajuj hora, xk'ekumar ronojel ruwächulew oxib horas. ³⁴ Tzpa ri rox hora re ri benak k'ij xurak u chi' ri Jesús, co xch'awic, xubij: Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —xcha'. Je' quel cubij wa': Nu Dios, nu Dios, ¿jas che in wonobam la canok? —cächa'.

³⁵ Jujun c'u chque ri e tac'atoj chila' xquita wa', xquibij: ¡Chitampe'! —quecha'. Tajin cusiq'uij ri ka mam Elías ri ojer k'alajisal re ru Lok' Pixab ri Dios, —xecha ri'.

³⁶ Te c'u ri' jun chque ri winak xutic anim, xe'c, xurubu jun estropajo pa ch'äm vino, xuya wa' puwi' jun aj, xuya ak'an chuwäch ri Jesús rech cutijo, xubij c'u apan chque ri winak: ¡Chiweyey ba'! Chkila na we cäpe ri ka mam Elías chukasaxic, —xcha chque.

³⁷ Sibalaj co xurak u chi' ri Jesús, xel ranima', xcäm c'u ri Are'. ³⁸ Are c'u ri tasbal u pam ri nimalaj rachoch Dios xjisjobic, quieb xubano, xpe ajsic c'ä iquim. ³⁹ Ri qui nimal soldados aj Roma, ri tac'al cho ri Jesús, aretak xuto xurak u chi' ri Jesús, xukuje' xrilo jas xubano aretak xcämic, xubij: ¡Kas tzij u C'ojol ri Dios wa' we achi ri'! —xcha'.

⁴⁰ E c'o c'u jujun ixokib ri tajin queca'y apan chinaj. Chquixol ri e are' c'o ri nan María aj Magdala, xukuje' ri nan María u nan ri tat Jacobo ri

más c'ac'al na, ri xukuje' are u nan ri tat José wa'. C'o xukuje' ri nan Salomé cuc'. ⁴¹ Aretak ri Jesús xc'oji pa Galilea, we ixokib ri' xebin ruc', xepatänin che. Xukuje' e c'o chila' q'uia chque ri niq'uij ixokib chic ri e opaninak ruc' ri Jesús pa Jerusalén.

Cämuk ru cuerpo ri Jesús

⁴² Benak chi ri k'ij pa ri k'ij ri cäban u banic ronojel che ri k'ij re uxlanem, are c'u víspera wa' re ri k'ij ri'. ⁴³ Xopan c'u ri tat José aj Arimatea, jun chque ri qui nimakil ri winak aj Israel ri tznim quil wi. Ri are' xukuje' cu'l u c'ux che reyexic chi cäpe na ri Dios rech cätakan na pa qui wi' ri winak. Xuchajij c'u anima', xoc cho ri tat Pilato chuta'ic chi cäyi' ru cuerpo ri Jesús che. ⁴⁴ Xucajmaj wa' ri tat Pilato chi sibälaj chanim xcäm ri Jesús. Xtakan c'u chusiq'uixic ri qui nimal ri soldados chuwäch, xuta' che we kas tzij cäminak chic. ⁴⁵ Aretak ri qui nimal soldados xubij chi kas tzij cäminak chic ri Jesús, ri tat Pilato xuya ru cuerpo che ri tat José. ⁴⁶ Ri tat José c'ut xulok' jun payu', xukasaj ru cuerpo ri Jesús, xupis c'u chupam ri payu'. Te ri' xuya chupam jun mukubal ri c'otom cok pa ri abaj. Xuwolkotij c'u jun abaj chuchi' ri mukubal. ⁴⁷ Ri nan María aj Magdala ruc' ri nan María u nan ri tat José tajin cäquilo jawije' ri cäyi' wi can ru cuerpo ri Jesús.

16

Cäc'astaj ri Jesús chquixol ri cäminakib

¹ Oc'owinak chi c'u ri k'ij re uxlanem, ri nan María aj Magdala, xukuje' ri nan María u nan ri tat Jacobo ruc' ri nan Salomé, xquilok' c'oc'alaj tak

cunabal rech quequibila chrij ru cuerpo ri Jesús.
² Sibalaj ak'ab c'ut pa ri nabe k'ij re ri semana xebe' ri ixokib chuchi' ri mukubal. Elinak chi c'u lok ri k'ij aretak xeopanic. ³ Xquich'abej c'u quib, xquibij: ¿Jachin ta c'u lo ri cäwolkotin na apan ri abaj chkawäch? ¡Tzchuchi' ri mukubal c'ut c'o wi! —xecha'.

⁴ Aretak c'ut xeca'yic, c'ä te' xquilo chi wolko-tim chi apan ri nimalaj abaj ri'. ⁵ Xeboc c'u bi pa ri mukubal, xquil jun ac'al achi t'uyul pa ru wiquiäk'ab ri mukubal. Sakloloj c'u ri ratz'iak ri achi. ¡Xquixej c'u quib ri ixokib, xquicajmaj wa'! ⁶ Xubij c'u ri achi chque: ¡Mixej iwib! Ri ix quitzucuj ri Jesús aj Nazaret, ri xrip cho ri cruz. C'astajinak c'u bi ri Are' chquixol ri cäminakib, man c'o tä chic waral. Chiwilampe' jawije' ri xyi' wi, —cächa chque. ⁷ Jix ba', chitzijoj c'u wa' chque ru tijoxelab, xukuje' che ri tat Pedro, chibij: “Nabejinak ri Jesús chiwäch, benam re pa Galilea. Chila' quiwila wi na u wäch ri Are' je' jas ri xubij chiwe,” —xcha chque ri ixokib.

⁸ Te ri' xebel bi ri ixokib, xeanimaj bi chuchi' ri mukubal. Sibalaj xebirbitic, qui xibim c'u quib. Man c'o tä c'u jas cäquibij che jachin jun rumal chi sibalaj qui xem quib.

Ri Jesús cuc'ut rib cho ri nan María aj Magdala

⁹ C'astajinak chi c'u ri Jesús chquixol ri cäminakib sibalaj ak'ab pa ri nabe k'ij re ri semana, xuc'ut rib nabe chuwäch ri nan María aj Magdala ri e resam bi wukub itzel tak espíritus che. ¹⁰ Xe' c'u ri are', xutzijoj wa' chque ri niq'uijaj chic ri xec'oji ruc' ri Jesús. Ri e are' sibalaj quebisonic, tajin quebok'ic.

11 Aretak xquito chi c'asal chi ri Jesús, chi ilom chi u wäch rumal ri nan María, ¡man xquicoj taj!

Ri Jesús cuc'ut rib chquiwäch quieb chque ru tijoxelab

12 Te c'u ri' jun chi wi u c'utic rib ri xuban ri Jesús chquiwäch quieb chque ru tijoxelab ri benam que pa juyub. 13 Xetzelej c'u bi ri e are', xebe'c, xquitzi-joj wa' chque ri niq'uij chic. Man xquicoj tä c'u ri qui tzij ri e are'.

Ri Jesús cätakan chutzijoxic ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

14 Chuq'uisbal ri Jesús xuc'ut rib chquiwäch ri julajuj u tijoxelab, aretak e t'uylul chí' ri mesa. Xeuyajo rumal chi man xecojon taj, chi xa abajarinak ri canima'. Je' xuban wa' rumal chi man xquicoj tä ri qui tzij ri winak ri quilom u wäch ri Are' chi c'asal chic. 15 Xubij c'u ri Jesús chque: Jix cho ronjel ruwächulew, chitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chque conojel ri winak, —cächa'. 16 Apachin c'u ri cäcojonic, cäban c'u na u kasna', curik na ri' ru tobanic ri Dios. Ri man cäcojon taj, cäk'at na tzij puwi' chi cäc'äjisax na u wäch, —cächa'. 17 Ri quecojonic cäca'n na wa' we cäjmabal tak etal ri': Pa ri nu bi' quequesaj na bi itzel tak espíritus, quech'aw c'u na pa jule' tak ch'abal chic. 18 Cäquichap na cumätz, xukuje' we cäquitij cämisanel cunabal, man c'o tä c'äx cäquiriko. Cäquiya na qui k'ab pa qui wi' ri yawabib, queutzir c'u na canok, —xcha ri Jesús chque.

Cäpaki ri Jesús chicaj

¹⁹ Te c'u ri', aretak ri Kajaw Jesús xto'taj che tzijonem cuc' ru tijoxelab, xc'am bi chicaj, xt'uyi c'u pa ru wiquiäk'ab ri Dios. ²⁰ Are c'u ru tijoxelab xebel bic, xquitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio apawije' chi' ri xeopan wi. Tzare c'u ri Kajaw Jesús xtob chque, xujiquiba chquiwäch ri winak chi kas tzij ri tajin cäquitzijoj rumal chi xuya chque chi cäca'n cajmabal tak etal junam ruc' ri tajin cäquitzijoj. Amén.

Ru Lok' Pixab Ri Dios
New Testament in K'iche' Cantel; quc (GT:quc:K'iche'),
traditional spelling

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: K'iche'

Dialect: Cantel

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in K'iche'

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,

please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

8430bd05-7384-53a0-b6f0-f6365890a2fe